

**NORRTÄLJE
KOMMUN**

Lägesbild

Norrtälje kommuns brottsförebyggande arbete

2024–2026

Innehåll

Inledning	4
Syfte.....	4
Mål	4
Centrala begrepp.....	5
Skillnaden mellan kartläggning och lägesbild	5
Anmälda brott och faktisk brottslighet	5
Brott per 100 000 invånare	5
Jämställdhets- och barnrättsperspektiv	5
Brottsförebyggande arbete	5
Trygghet.....	6
Säkerhet.....	6
En kommunal övergripande lägesbild enligt den brottsförebyggande lagen.....	7
Socialtjänstlagen (201:453).....	8
Lägesbild.....	11
Metod.....	11
Kunskapsbaserad metod.....	12
Väl avvägd och utvecklad samverkan.....	12
Kommunikation och information	13
Transparens och gemensamt ansvar.....	13
Kommunens styrande och strategiska dokument	14
Uppföljning och utvärdering.....	14
Genomförande och uppföljning av åtgärdsplanen.....	14
Kartläggning.....	16
Norrtälje kommun	16
Norrtälje kommuns socioekonomiska förutsättningar.....	17
Kommunens arbete med EST (effektiv samordning för trygghet).....	18
Brottsligheten över tid i kommunen.....	20
Skadegörelsebrott	23
Våld mot barn och unga	24
Trafikbrott.....	27
Brottslighet kopplad till alkoholkonsumtion och narkotikabruk.....	28
Stöld- och tillgreppsbrott.....	29
Brottsförebyggande arbete	30

Fokusområden	31
Unga i riskzon.....	32
Ungdomsbrottslighet	32
Aktualisering hos socialtjänsten med anledning av brottsmisstanke	34
Skolan som trygghetsfaktor	36
Narkotikabruk bland unga.....	37
Levnadsvillkor för barn och unga i kommunen/ uppmärksammade tendenser	38
Förebyggande arbete kring brottsutsatta och våld i nära relation, med extra fokus på barn och unga	40
Våldspreventivt arbete.....	40
Våld i nära relation	41
Tidiga och samordnade insatser.....	42
Trygghet i offentlig miljö	44
Arbete med identifierad Hotspot	46
Välfärdsbrott, kriminell ekonomi samt otillåten påverkan	48
Bedrägeribrott	49
Slutsats.....	51

Inledning

Från och med den 1 juli 2023 har kommunen ett brottsförebyggande ansvar enligt Lag (2023:196). Lagen är en del i arbetet med att förstärka förutsättningarna för att nå den nationella politikens målambitioner som bland annat återfinns i det nationella brottsförebyggande programmet – Tillsammans mot brott¹. Syftet med lagen är att säkerställa att kommunen utifrån ett kunskapsbaserat arbetssätt tar ställning till behovet av brottsförebyggande åtgärder och skapar förutsättningar för samordning av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen.

Kommunen ska bland annat ta fram en lägesbild. Enligt lagen ska lägesbilden innehålla en kartläggning av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser, annan information av betydelse samt en analys av kartläggningen och informationen.

Arbetet med att ta fram en lägesbild består av två steg. Första steget är kartläggning där statistik kring anmälda brott, trygghet och annan information av betydelse ingår. Det andra steget innebär att den insamlade informationen prioriteras och analyseras. En analys kan också innehålla en redogörelse för utvecklingen av brottsligheten inom kommunen över tid.²

Utifrån lägesbilden ska kommunen ta ställning till behovet av åtgärder för att förebygga brott och formulera detta i en åtgärdsplan.³

Norrtälje kommun har som mål att 2030 bli Sveriges tryggaste kommun.⁴

Syfte

Syftet med kartläggningen är att beskriva brottsligheten i kommunen; dess art, omfattning och konsekvenser. Utifrån det sammanvägs resultaten till en samlad lägesbild för kommunen.

Mål

Målet med lägesbilden och dess åtgärdsplan är att kommunen med ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbetssätt ska minska brottsligheten och öka tryggheten i kommunen.

¹ Regeringens skrivelse 2016/17:126. Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program.

² Regeringens proposition 2022/23:43. Kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

³ Länsstyrelsen Stockholm, 2023, Stöd för framtagande av lägesbild

⁴ Norrtälje kommun, 2024–2026, Mål och budget

Centrala begrepp

Skillnaden mellan kartläggning och lägesbild

Med kartläggning avses systematisk datainsamling om ett geografiskt område eller ett brottsproblem. I kartläggningen samlas information om vad, hur mycket, hur ofta, på vilket sätt och under vilka förutsättningar som i detta fall brottsligheten uppträder.

En lägesbild är en sammanställning och analys av kartläggningens resultat, där avvikelser eller mönster i brottsligheten identifieras. Lägesbilden är en samlad bedömning av var problemen är som störst. Hur situationen ser ut jämfört med referensdata och hur utvecklingen sett ut över tid.

Anmälda brott och faktisk brottslighet

Anmälda brott och faktisk brottslighet skiljer sig. Anmälda brott omfattar alla händelser som anmäls och registrerats som brott hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. Faktisk brottslighet är både brottslighet som anmäls och brottslighet som inte anmäls. Hur stor andel av alla begångna brott som faktiskt kommer till polisens kännedom skiljer sig från brott till brott och det är betydelsefullt när brottsstatistik ska tolkas och analyseras.

Brott per 100 000 invånare

För att möjliggöra jämförelser av antalet brott i den egna kommunen med motsvarande uppgifter för länet och riket, relateras antalet brott till folkmängden i varje område. Brottsförebyggande rådet använder sig av antal brott per 100 000 invånare i respektive område.

Jämställdhets- och barnrättsperspektiv

Det finns flera perspektiv att beakta i det brottsförebyggande arbetet. Olika grupper av människor utsätts för olika typer av brott och upplevelsen av trygghet är ojämnt fördelad i befolkningen. Brottsligheten kan även skilja sig åt under en individs livstid och mellan olika grupper. Män begår avsevärt fler brott än kvinnor, det finns även skillnader i vilka slags brott som män respektive kvinnor begår. Det kan till exempel handla om att i analysen använda könsuppdelad statistik och att säkerställa en mångfald bland de personer som deltar i medborgardialoger. Det är därför betydelsefullt att ta hänsyn till skillnader mellan kön, ålder och särskilt sårbara grupper i arbetet med kartläggning och analys.⁵

Barn har enligt Barnkonventionen artikel 19 rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller andra vårdnadshavare.

Brottsförebyggande arbete

Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete innebär att varje kommun ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa organisatoriska förutsättningar för det. Målet är att minska brottsligheten och skapa

⁵ Länsstyrelsen Stockholm, 2023, Stöd för framtagande av lägesbild

ökad trygghet.⁶ Brottsförebyggande arbete är åtgärder som syftar till att påverka de omständigheter som gör att personer väljer att begå brott, samt de åtgärder som syftar till att minska benägenheten hos människor att begå brott.⁷

Trygghet

Trygghet är den känsla som utlöses när en individ tolkar en fysisk miljöns utformning och användning genom att sinnesintryck kombineras med såväl egna erfarenheter, som med andra individers eller mediers beskrivningar av risken för att utsättas för brott eller hotfulla situationer. Med denna definition av trygghet som grund, kopplas den fysiska miljön så som möjliggörare att bidra till ökad trygghet ihop med den grundläggande psykologiska mekanism som styr stressfaktorerna.

Definitionen innebär att den enskilde sätts i fokus liksom hur denne "läser av" en plats. Det kan vara en plats som är känd och tidigare besökt eller en helt ny omgivning: torget, trottoaren, gaturummet, bakgården, lekplatsen, järnvägsstationen, parkeringen med flera ställen. Den enskildes tolkning av platser och lokaler bryts i en prisma av tidigare hågkomster, iakttagelser, erfarenheter, eller vad andra har förmedlat. Det lagrade minnet av hot, trygghet eller otrygghet, kombineras parallellt med de aktuella sinnesintrycken av platsen.⁸

Säkerhet

Säkerhet är den faktiska risken att utsättas för brott och ordningsstörningar.⁹ Säkerheten bedöms utefter konkreta fakta och fysiska åtgärder. Säkerhet kan exempelvis mätas med brottsstatistik och ökas genom att sätta in inbrottslarm och galler på fönster och dörrar. Det är insatser som ger effektiv säkerhet, men som nödvändigtvis inte ökar upplevelsen av trygghet på platsen. I vissa fall kan till och med sådana åtgärder i stället stärka känslan av otrygghet.¹⁰

⁶ <https://bra.se/forebygga-brott/kommuner-mot-brott.html>

⁷ https://www.skydd.net/aktuellt/brottsforebyggande-arbete?sc_lang=sv-se

⁸ Boverket – Trygghet, ett mångtydigt begrepp, 2022. boverket.se

⁹ Tryggare Sverige, Om oss. tryggaresverige.org

¹⁰ <https://urbanutveckling.se/trygghet-och-sakerhet/>

En kommunal övergripande lägesbild enligt den brottsförebyggande lagen

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete syftar till att säkerställa att kommuner utifrån ett kunskapsbaserat underlag tar ställning till behovet av brottsförebyggande åtgärder och tar visst ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen.

Kommunen ska ta fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område. Lägesbilden ska innehålla en kartläggning av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser, annan information av betydelse i sammanhanget, och en analys av kartläggningen och informationen.

Kommunen ska, med lägesbilden som underlag, besluta om en plan för vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att förebygga brott (åtgärdsplan). Kommunen ska minst vartannat år uppdatera lägesbilden och följa upp den beslutade åtgärdsplanen. Arbetet med lägesbilden och åtgärdsplanen ska i den utsträckning som det är lämpligt integreras med sådant analys- och planeringsarbete som sker i enlighet med andra författningar.

Den nya lagen reglerar också kommunens ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet. Kommunen ska enligt lagstiftningen ha en samordningsfunktion för brottsförebyggande frågor. Samordningsfunktionen ska enligt lagstiftningen ha särskilt ansvar för att samordna och stödja genomförandet av kommunens arbete, samt utgöra kommunens kontaktpunkt i förhållande till externa aktörer. Samordningsfunktionen skall även bidra till att information om det brottsförebyggande arbetet sprids till kommunens invånare och andra som kan ha intresse eller behov av sådan information.¹¹

Beslut för arbetsordning avseende lokalt Brottsförebyggande råd fattades i Kommunstyrelsen den 8 april 2024 med representanter från Lokalpolisområdet, samtliga kommunala förvaltningar, förtroendevalda från alla partier som är representerade i kommunfullmäktige, kommundirektören samt Kommunalförbundet Vård-och omsorg. Norrtälje kommuns brottsförebyggande råd ska fungera som ett samverkansorgan. Rådet ska följa utvecklingen lokalt, regionalt och nationellt för att öka tryggheten och förebygga brottslighet samt initiera och samordna insatser, samarbete och aktiviteter som förebygger brott för att främja säkerhet och trygghet hos invånarna i Norrtälje kommun. Brå sammanträder vid minst fyra tillfällen per år, på dag och tid som bestäms vid årets första sammanträde¹².

¹¹ Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

¹² Norrtälje kommun, 2024. Inrättande av lokalt brottsförebyggande råd (BRÅ) Dnr: KS 2024-370

Socialtjänstlagen (201:453)

Enligt den s.k. portalparagrafen i 1 kap. 1 § SoL ska samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund främja människornas

- ekonomiska trygghet och sociala trygghet,
- jämlikhet i levnadsvillkor,
- aktiva deltagande i samhällslivet

Vidare har socialtjänsten enligt 2 kap 1§ inom sitt område det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver.

I 3 kap. 1 § SoL anges de övergripande målen med socialtjänsten. Där anges att det hör till socialnämndens uppgifter att

- göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen,
- medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda främja goda miljöer i kommunen,
- informera om socialtjänsten i kommunen,
- genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden,
- svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.

De övergripande målen bryts också ner i huvudfunktioner som delas in i olika typer av insatser. Dessa insatser är strukturinriktade insatser (insatser på samhällsnivå), allmänt riktade insatser (insatser på gruppnivå) och individuellt inriktade insatser (insatser på individnivå).

Barn- och unga

Socialnämndens specifika ansvar när det gäller barn och unga regleras i 5 kap. 1 § SoL. Där klargörs bland annat att socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Att socialnämnden i nära samarbete med hemmen ska främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga. Samt bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa. Aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkoholhaltiga. Samt att Socialnämnden tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel.

Våldsutsatta

Enligt 5 kap. 11 § SoL hör det till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Vidare ansvarar socialnämnden för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Socialtjänsten ska även verka föra att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

Hållbar socialtjänst (SOU 2020:47) - en ny socialtjänstlag

I utredningen *Hållbar socialtjänst (SOU 2020:47) - en ny socialtjänstlag*, föreslås en genomgripande perspektivförskjutning inom socialtjänsten mot en socialtjänst som bidrar till social hållbarhet med individen i fokus och som med ett förebyggande perspektiv ger människor lika möjligheter och rättigheter. De större förslagen som utredningen presenterar i betänkandet handlar om en förebyggande och lätt tillgänglig socialtjänst, om övergripande planering och planering av insatser, en kunskapsbaserad socialtjänst och om möjligheten att tillhandahålla insatser utan föregående behovsprövning. Enligt besked från regeringen ska förslag till ny socialtjänstlag presenteras under 2024.

Utredningen *En hållbar socialtjänst* bedömer att socialtjänsten behöver lägga större fokus på det förebyggande arbetet. Tidiga och förebyggande insatser kan bidra till att tidpunkten för mer ingripande vård- och omsorgsinsatser skjuts fram eller i bästa fall förhindras. Utredningen understryker vikten av att socialtjänsten har ett förebyggande perspektiv och arbetar förebyggande oavsett om det handlar om övergripande strukturella insatser, i samverkan med andra, kommunens planering, insatser till grupper eller insatser till enskilda. Utredningen föreslår att det ska införas i socialtjänstlagen att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv. Målet är att perspektivet ska genomsyra hela socialtjänstens verksamhetsområde och på samtliga nivåer; samhälls-, grupp-, och individnivå och tillämpas av beslutsfattare och yrkesverksamma inom alla socialtjänstens verksamheter (SOU 2020:47).

Inom ramen för nya Socialtjänstlagen pågår just nu ett samverkansarbete mellan Socialförvaltningen, Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg och Kommunstyrelsen. Styrgruppen består av avdelningschefer från respektive verksamhetsområde. Genom detta arbete kan den nya socialtjänstlagens intentioner

om tidiga och förebyggande insatser förverkligas när lagen träder i kraft, sannolikt 1 juli 2025.

I samband med att den nya socialtjänstlagen träder i kraft, föreslås också en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som förtydligar socialnämndens ansvar för brottförebyggande insatser. I utredningen anges följande:

”Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet. Vid sidan av det breda förebyggande arbetet behövs insatser med ett tydligt brottsförebyggande fokus. Den sociala brottspreventionen är central, vilken syftar till att minska individers risk och benägenhet att begå brott” (Socialdepartementet S2023/03181).”

Lägesbild

Metod

Kommunen ska enligt den nya brottsförebyggande lagen genomföra kartläggningar av brottslighet och kriminell påverkan i lokalsamhället. Kommunen har även ett ansvar enligt Socialtjänstlagen 3kap. 1§¹³ göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen samt medverka i samhällsplaneringen. Arbetet utgår bland annat från polisens metodstöd mot organiserad brottslighet samt BRÅ:s metodstöd för arbete mot parallella samhällsstrukturer och kartläggning av våld i nära relation, hedersrelaterat våld och människohandel. Kartläggning samt framtagande av lägesbilder och åtgärder sker på operativ och strategisk nivå. Lägesbilden kompletteras även med att genomföra trygghetsundersökningar och invånardialoger.

Som grund för lägesbilden ligger Polisens Trygghetsundersökningar, statistik framtagen av Brottsförebyggande rådet och socialdata från Norrtälje kommuns Socialförvaltning. Samt annat underlag vilket bedöms adekvat för att kunna få en samlad lägesbild av kommunens brottslighet. Studier genomförda av Brottsförebyggande rådet, Socialstyrelsen, Skolverket och andra statliga myndigheter används i syfte till att beskriva omfattningen och påvisa trender och tendenser. Studierna används även i syfte att beskriva beprövade metoder inom det brottsförebyggande området.

De brott som belyses i denna kartläggning har valts ut genom att jämföra de lokala undersökningarna och den statistik som finns för Norrtälje kommun med den nationella data som finns att inhämta hos Brottsförebyggande Rådet och andra statliga myndigheter. En avvägning har sedan gjorts avseende vilka brottstyper som kräver åtgärder för att stävja utvecklingen och minska förekomsten. Samt de brottstyper som visar på en negativ trend.

I framtagandet av denna lägesbild har det identifierats områden vilka behöver ligga som grund för att få ett fungerande och kommunövergripande brottsförebyggande arbete. Dessa områden är en fungerande samverkansstruktur, användandet av kunskapsbaserade metoder, kommunikation och information, transparens och gemensamt ansvar, styrande dokument samt utvärdering och uppföljning. Hur väl kommunen uppfyller kraven gällande de identifierade områdena behöver följas upp och utvärderas i samband med revidering av lägesbilden.

¹³ Socialtjänstlag (2001:453)

Kunskapsbaserad metod

Kommunens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete ska genomföras med utgångspunkt i ett kunskapsbaserat angreppssätt. Arbetet ska bedrivas långsiktigt och förebyggande i relation till upplevelse och orsak.

Detta görs i en så kallad orsaksanalys. En orsaksanalys är ett arbetssätt för att undersöka varför ett brottsproblem uppstår.

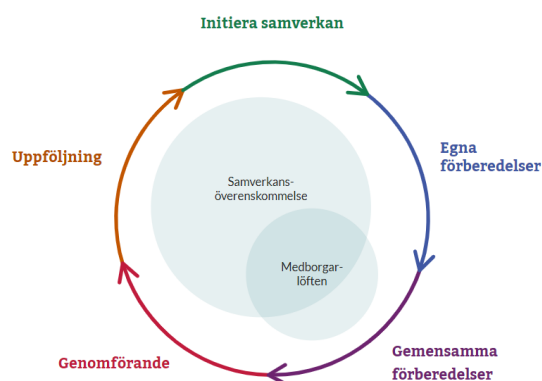
Den görs genom att analysera vilka tänkbara faktorer som leder till att ett brott begås eller varför ett problem uppstår. Att göra en orsaksanalys innebär att undersöka olika omständigheter och

förhållanden som leder till brottslighet. Syftet med att göra en orsaksanalys är att förstå varför problemet uppstår. Det innebär att identifiera de bakomliggande orsakerna för att därefter rikta rätt åtgärder mot orsakerna och på så sätt få effekt.¹⁴ Till varje identifierat problem skall en orsaksanalys genomföras. Detta görs genom Brottsförebyggande Rådets "Checklista vid genomförande av orsaksanalys"¹⁵ samt "Mall för att pröva hypoteser om orsaker".¹⁶

Väl avvägd och utvecklad samverkan

Kommunens förvaltningar och verksamheter ska kontinuerligt utvärdera huruvida aktuella samverkansformer är effektiva och om de fyller rätt funktion inom det brottsförebyggande arbetet. Kommunen kan vid behov behöva omorganisera eller utöka såväl intern som extern samverkan för att säkerställa att aktuell samverkan uppfyller sitt syfte. I den Brottsförebyggande lagen är ansvar för samordning samt kravet på en samordnande funktion reglerat. I Norrtälje kommun finns det

¹⁴ Brottsförebyggande Rådet, 2018. Orsaksanalys, I lokalt brottsförebyggande arbete

¹⁵https://bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de530394e1/1582901880214/Mall_Checklista_vid_genomf%C3%B6rande_av_orsaksanalys.pdf

¹⁶https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fbra.se%2Fdownload%2F18.7d27ebd916ea64de530394d8%2F1583312846637%2FMall_orsaker_tabell.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK

en Brottsförebyggande strateg samt en Brottsförebyggande samordnare. Det bedöms adekvat att ansvaret för samordningen åläggs dessa funktioner.

Kommunikation och information

Det är viktigt att utveckla den kommunikation som sker ut till kommuninvånare kring det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet, för att synliggöra det brottsförebyggande arbete som sker. Detta kan ske genom ett systematiskt arbete och upprättandet av en kommunikationsplan för det brottsförebyggande trygghetsarbetet. För att öka den upplevda tryggheten är det av vikt att kommunen kommunicerar enhetligt externt och internt. Det är viktigt att det finns kunskap och medvetenhet om kommunens brottsförebyggande ansvar, inte bara i de verksamheter som primärt har till uppgift att arbeta med frågorna. Delar av kommunens lägesbild samt insatser på kort och lång sikt ska synas återkommande i kommunens kanaler.

Transparens och gemensamt ansvar

Kommunens målsättning är att arbeta aktivt med att ta invånarens åsikter i beaktan vid beslutsfattande. Invånarnas delaktighet i det brottsförebyggande trygghetsarbetet regleras i den lokala samverkansöverenskommelsen¹⁷ samt i Medborgarlöftet 2024¹⁸.

Genom att löpande under året möta kommunens invånare genom invånarsamtal och dialoger får kommunen en aktuell bild av invånarnas upplevda trygghet. Invånardialoger ger kommunen möjlighet att ta tillvara på invånarnas behov.

Arbetet med invånardialoger bedrivs ofta tillsammans med polisen och utfallet från träffar och samtal utvärderas både inom EST men också i den gemensamma utvärderingen som genomförs varje kvartal.

Illustration: Susanne Engman

¹⁷ Norrtälje kommun och Lokalpolisområde Norrtälje, 2019–2024. Lokal överenskommelse avseende samverkan om brottsförebyggande arbete mellan Norrtälje kommun och lokalpolisområde Norrtälje 2019–2024.

¹⁸ Norrtälje kommun och Lokalpolisområde Norrtälje, 2024. Medborgarlöfte Norrtälje kommun.

Kommunens styrande och strategiska dokument

Det saknas tydlig koppling mellan kommunens styrande dokument avseende det brottsförebyggande arbetet och kommunens nämnder. Ett exempel är att den kommunövergripande Strategin för trygghet och säkerhet och brottsförebyggande arbete inte implementerats i nämndernas verksamhetsplaner.

Det arbete som bedrivs idag sker i stor utsträckning utifrån verksamheternas egna grunduppdrag och aktuell verksamhets prioriteringar.

Det brottsförebyggande arbetet och den nya lagstiftningen om kommuners ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör därför synliggöras i samtliga nämnders verksamhetsplaner och integreras i ordinarie planerings- och uppföljningsprocess.

Vid avsaknad av implementering i samtliga verksamheter försvåras arbetet med att följa upp kommunens brottsförebyggande arbete.

Uppföljning och utvärdering

Genom en utvecklad uppföljning och utvärdering kan utvecklingsmöjligheter identifieras och adekvata åtgärder vidtas inom alla förvaltningar. På så vis kan det brottsförebyggande arbetet utvecklas ytterligare och effektiviteten av insatserna öka.

Att utvärdera och följa upp brottsförebyggande arbete är viktigt för att ta reda på vad som fungerar och var det är mest effektivt att lägga sina resurser. Uppföljning samt utvärdering av respektive åtgärd i Åtgärdsplanen åligger ansvarig verksamhet. Fungerande och systematisk samverkan har en stor roll för att få det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet. För att utveckla samverkan samt säkerställa dess ändamålsenlighet inkluderas samverkan i uppföljningen och utvärderingen av det brottsförebyggande arbetet och lägesbilden.¹⁹

Genomförande och uppföljning av åtgärdsplanen

Varje fokusområde i åtgärdsplanen innehåller ett antal åtgärder. Vid varje åtgärd finns det beskrivet vilka förvaltningar som är ansvariga för genomförandet, enskilt eller i samverkan. Genomförandet av den enskilda åtgärden sker oftast i samverkan mellan flera olika förvaltningar, avdelningar, enheter eller aktörer. Att vara ansvarig för åtgärden innebär ett ansvar för initiering, förankring genomförande och uppföljning av åtgärden.

Vid planering och genomförande av åtgärder kan "*Mall för processbeskrivning av brottsförebyggande åtgärd/projekt*" med fördel användas.²⁰

¹⁹ BRÅ, 2024, Förebygga brott

²⁰<https://bra.se/download/18.146acb6517fd55784011122/1649147158918/Mall%20processbeskrivning%20av%20brottsf%C3%B6rebyggande%20arbete%20ifyllbar%20Reader.pdf>

Uppföljningen görs enligt Brottsförebyggande Rådets stödmaterial ”*Lokal uppföljning av brottsförebyggande åtgärder och projekt*”²¹

För att få en sammanhållen bild av hur arbetet fortlöper kommer åtgärdsplanen i sin helhet att följas upp årligen samt på kommunens lokala BRÅ. I uppföljningen kommer det att framgå huruvida åtgärden är pågående, påbörjad eller ej påbörjad.

Föreslagen uppföljningsmall i åtgärdsplanen.

Uppföljning	Pågående Åtgärden fortlöper enligt plan	Påbörjad Åtgärden är inledd men behöver utvecklas	Ej påbörjad Åtgärden kan/har ej genomförts
-------------	---	--	---

²¹<https://bra.se/download/18.146acb6517fd5578401111e/1649147861982/Lokal%20uppf%C3%B6ljning%20av%20brottsf%C3%B6rebyggande%20%C3%A5tg%C3%A4rder%20och%20projekt.pdf>

Kartläggning

Norrtälje kommun

Norrtälje kommun ligger i norra delen av Stockholms län som en av 26 kommuner i länet. Norrtälje är den till ytan största kommunen med en yta på knappt en tredjedel av länets yta. Kommunen angränsar även till Uppsala län.

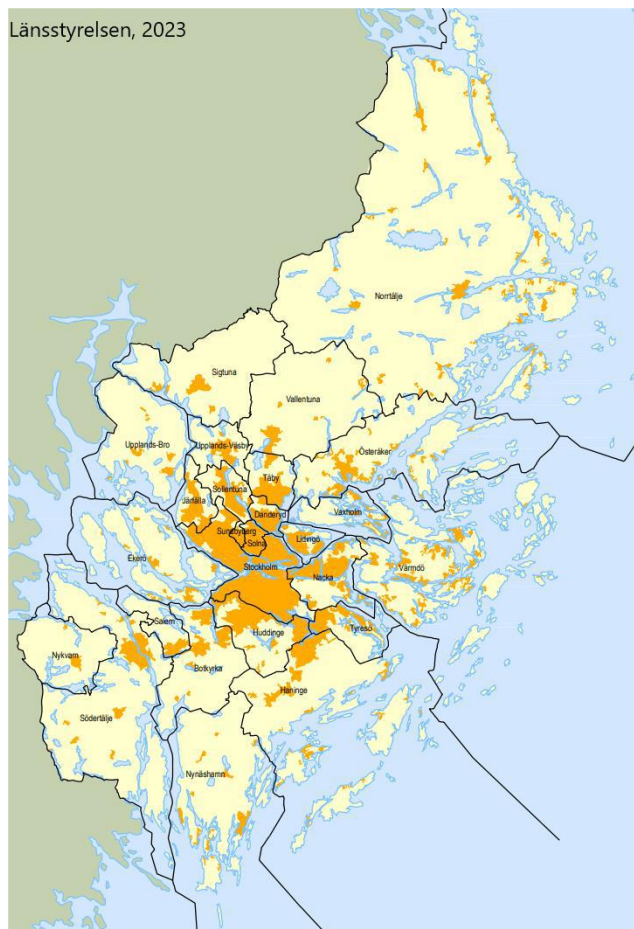
December 2022 hade kommunen en befolkning på 65 587 personer. Flest personer var skrivna i Norrtälje stad (23 148 personer), övriga större tätorter är Rimbo (5251 personer), Hallstavik (4666 personer) och Älmsta (1539 personer).

Norrtälje kommuns skärgård består av cirka 13 200 öar varav ett 60-tal är bebodda. De största öarna med permanent boende invånare är Vaddö, Vätö, Blidö, Singö, Björkö och Yxlan. Cirka 5000 personer bor på öar utan broförbindelse.

Norrtälje har flest fritidshus i landet varav majoriteten ägs av personer som är folkbokförda i en annan kommun. Enligt SCB finns det 26 516 fritidshus i kommunen, i 87,9% är ägaren folkbokförd i en annan kommun. Detta gör att den faktiska befolkningen i kommunen ökar under storhelger och sommarmånader/semestertider. Befolkningen kan öka till upp mot 200 000 invånare under dessa tider.

Befolkningstillväxten för de kommande fem åren förväntas enligt prognos öka med 900 personer.²²

Norrtälje kommun har en stor hamn i Kapellskär som är en av Sveriges viktigaste hamnar och fungerar som en port österut, mot Åland, Finland, Baltikum och inte minst Ryssland. Hamnen är viktig för handeln men är

²² Norrtälje kommun, 2023, Risk och sårbarhetsanalys.

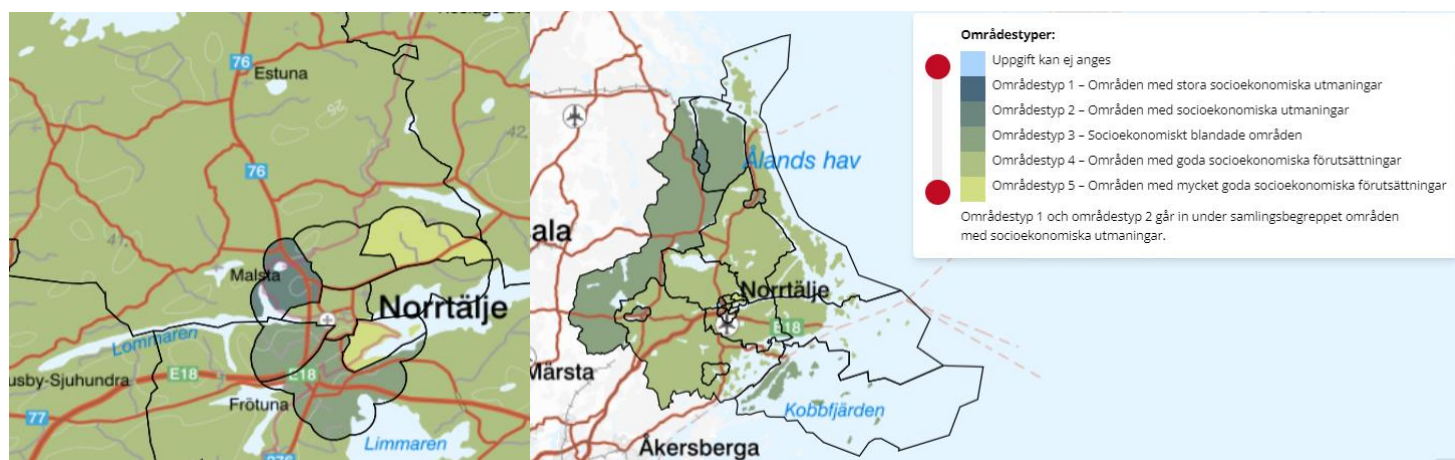
även en arena för organiserad brottslighet där exempelvis stöldgods från Sverige transporteras ut ur landet.

Under sommarmånaderna anordnas flera stora event som lockar besökare från hela Europa, bland annat Custom bike show och American Car Show.

Norrtälje kommuns socioekonomiska förutsättningar

Områdestyperna är en rikstäckande indelning efter socioekonomiska förutsättningar som Boverket har tagit fram tillsammans med Statistiska Centralbyrån (SCB).

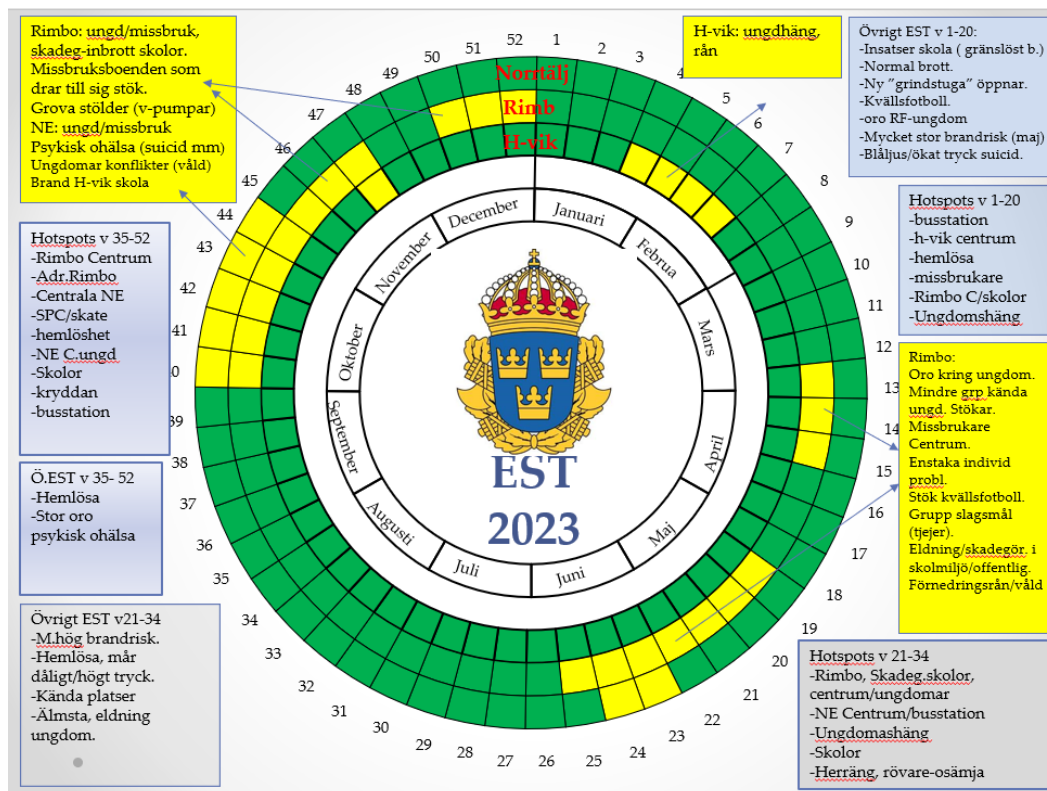
Störst andel av befolkningen 54.5 procent befinner sig i områdestyp 4, 10 procent av befolkningen i Norrtälje bor i områden med socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1 och områdestyp 2). 29.1 procent av befolkningen i Norrtälje bor i socioekonomiskt blandade områden (områdestyp 3). 54.5 procent av befolkningen i Norrtälje bor i områden med goda socioekonomiska förutsättningar (områdestyp 4). 6.4 procent av befolkningen i Norrtälje bor i områden med mycket goda socioekonomiska förhållanden (områdestyp 5).²³

²³ <https://segregationsbarometern.boverket.se/kommun/norrtalje/>

Kommunens arbete med EST (effektiv samordning för trygghet)

Norrtälje kommun har sedan 2019 arbetat enligt EST (effektiv samordning för trygghet) med framtagandet av veckovisa kommunövergripande nulägesbilder över brottslighet, oroande tendenser samt uppmärksammas otrygghet i kommunen. Syftet med arbetet är att minska brott och otrygghetskapande händelser i den offentliga miljön. Resultatet sammanfattades första gången 2020 och har sedan gjorts löpande.

Arbetet bygger på kartläggning, analys, åtgärder, utvärdering och återkoppling. Nulägesbilden enligt EST baseras på inrapportering av händelser i kommunens rapportsystem. Lägesbilderna diskuteras veckovis på lägesbildsmöten samt i det Brottsförebyggande rådet. I kommunen finns det 2024 cirka femtio (50) rapportörer som kan rapportera händelser direkt i systemet. Händelserna som rapporteras in kan vara av olika karaktär, det kan till exempel handla om folksamlingar, ordningsstörningar eller lagöverträdelser. Inrapporteringen behöver inte innebära att en polisanmälan ska göras eller har gjorts. Rapportörerna består av både anställda i Norrtälje kommun och Räddningstjänsten samt andra aktörer så som Polisen, Systembolaget, Roslagens sparbank, Transdev, Tiohundra AB (sjukvård) samt Stockholms Stadsmission.

Genom att kontinuerligt presentera lägesbilderna kan situationen i kommunen analyseras löpande och åtgärder sättas in efter aktuellt behov. Lägesbilden kan även användas för att arbeta förebyggande utifrån händelseutvecklingen för samma period

föregående år. Det kan till exempel handla om placering av fältsamordnare, ordningsvakter eller att öka polisiär närvaro vid specifika platser eller vid specifika tillfällen. På så vis möjliggörs ett långsiktigt och kortsiktigt förebyggande arbete.

De veckovisa lägesbilderna läggs till de övergripande och samlade kartläggningar samt tertial- och årsanalyser som görs. Det finns alltså både kortsiktiga och långsiktiga lägesbilder i kommunen.

Det finns utarbetade former för hur och till vilka lägesbilden sedan delges. Informationen i lägesbilden sprids till olika kommunala forum för samverkan samt via det informationsbrev som utgår veckovis till funktioner i kommunen vilka begärt att få ta del av denna. Det handlar till exempel om förtroendevalda och tjänstepersoner. Lägesbilden skall sedan ligga till grund för fortsatt planering av gemensamma kommunala insatser och resurser.

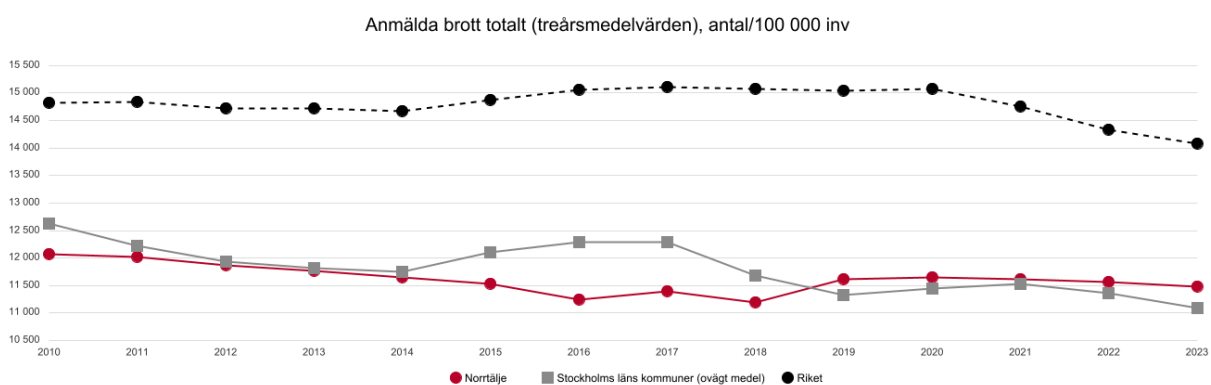

Brottsligheten över tid i kommunen

För att få en bild av den generella brottsutvecklingen i kommunen är det totala antalet polisanmälda brott, i Norrtälje samt riket, under de senaste åren inkluderat i lägesbilden. Antalet ger Norrtälje kommun en övergripande bild av brottsläget i kommunen samt hur det sett ut över tid. Statistiken för Norrtälje kommun ställs mot statistiken för Stockholms län och riket i sin helhet. Detta för att kunna jämföra de trender som syns i Norrtälje med övriga landet. Det kan ge kommunen en indikation på vad som är nationella trender och vad som är specifikt för Norrtälje. Det gör också att kommunen vid liknande problematik kan utveckla en bredare samverkan med region och andra kommuner.

Statistiken går däremot inte att använda enskilt för att bedöma brottsläget i kommunen utan det är helt nödvändigt att analysera de specifika brottskategorierna tillsammans med exempelvis enkätundersökningar för att få en större förståelse för problembilden. En analys av korrelation mellan stora händelser så som covid eller kris ska ställas mot brottsstatistiken för att få en träffsäkrare bild av brottsläget i kommunen.²⁴

Antalet anmälda brott mellan 2010 och 2016 hade en nedgående trend. 2016 till 2018 hade en varierande utgång med en liten uppgång under 2017. Tabellen visar att antalet anmälda brott dock ökade under 2018 och har sedan haft en linjär utveckling över tid.

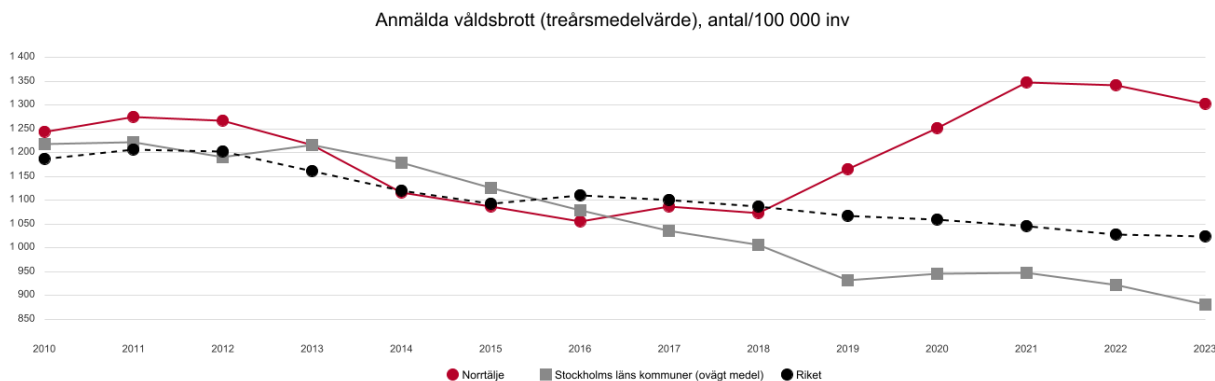

Från och med 2023 har öppettiderna på polisstationen i Norrtälje markant minskat. Detta betyder att möjligheten att anmäla brott på en polisstation i kommunen inte längre inte kan göras i samma utsträckning. Detta kan ha en påverkan på nästkommande års statistik. Det har även varit stora tillgänglighetsproblem kopplat till

²⁴ Länsstyrelsen Stockholm, 2023, Stöd för framtagande av lägesbild

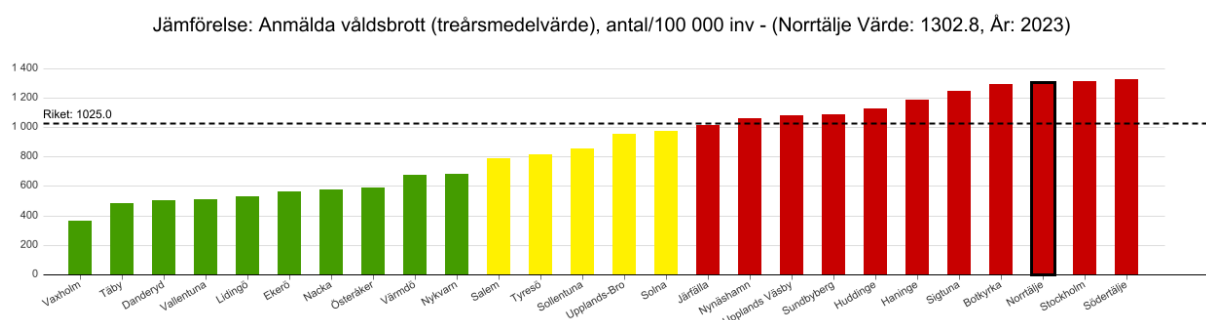
möjlighet att använda sig av 114 14 samt att det på polisens hemsida inte är möjligt att anmäla alla typer av brott.

Mellan åren 2010 och 2018 följer Norrtälje kommun den positiva trend som Stockholms län och riket har avseende våldsbrott. Norrtälje visar däremot en negativ

trend från och med 2018 där antalet anmälda våldsbrott är högre samt årligen ökar i antal jämförelsevis med riket och Stockholms län.

Norrtälje kommun har en lokal polisstation vilket skulle kunna medföra att det upplevs som enklare för kommunens invånare att anmäla brott på en fysisk polisstation. Det kan vara skälet till att Norrtälje i jämförelse med andra kommuner i Stockholms län hamnar högt i antal anmälda våldsbrott under 2023. En annan faktor som kan påverka brottsstatistiken är den kraftiga ökningen av invånare under sommarperioden maj till september. Detta behöver följas upp vid utvärdering och revidering av lägesbilden för att kunna fastställa dess betydelse för anmälningsbenägenhet och antalet anmälda brott.

I analys av anmälda våldsbrott beaktas även att det ligger en Kriminalvårdsanstalt av högsta säkerhetsklass i kommunen och anstaltens polisanmälningar påverkar brottsstatistiken i kommunen. Kriminalvården har polisanmält 130 stycken våldsbrott under 2021, 105 stycken våldsbrott under 2022 och 81 stycken våldsbrott under 2023.

En kortanalys utförd av Brottsförebyggande Rådet visar på en betydande ökning av knivskadade (50 procent) och en relativt sett mindre ökning (30 procent) i antalet som avlider till följd av knivvåld under perioden 2010–2022. Därtill ökar antalet polisanmälningar om brott mot knivlagen.²⁵

Enligt inrapporterade händelser via EST (effektiv samordning för trygghet) samt genom Länsstyrelsens regionala lägesbild för Region Stockholm, beskrivs det att de flesta rapporterade händelserna sker i de centrala delarna av kommunen; Norrtälje stad, Norrtälje busstation och Rimbo centrum. Brottslighet och otrygghet kopplat till ungdomar sticker ut i dessa områden men har också rapporterats från Hallstavik.

I resultat från den Nationella trygghetsundersökningen (NTU) rapporterar kommuninvånare i Norrtälje att den egna utsattheten för misshandel samt rån är lägre i procent än i riket och Stockholms län.²⁶

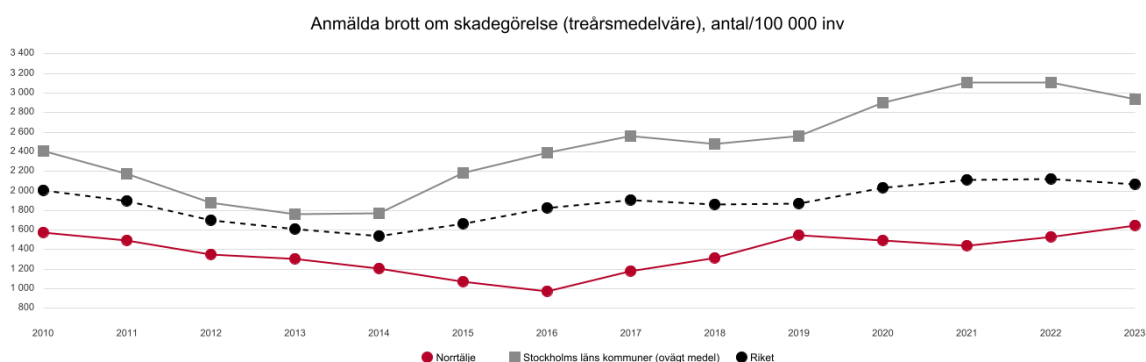
²⁵ Brottsförebyggande Rådet, Kortanalys 6/2023, 2023. Knivvåldets utveckling i Sverige från 2010 till 2022

²⁶ <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16558&report=206553>

Skadegörelsebrott

Skadegörelsebrott har valts ut som en brottskategori att studera då en nedklottrad eller på annat sätt förstörd miljö påverkar inte bara hur trivsam miljön uppfattas. Det påverkar även invånarens upplevelse av otrygghet i området. Skadegörelse är en brottskategori vilken varierar i antal anmälningar över tid. Inte alla skadegörelsebrott anmäls, varken av Norrtälje kommun eller av kommuninvånare. För att säkerställa korrekt underlag behövs kompletterande uppgifter som exempelvis kostnader för skadegörelse och klotter tas med i beaktan.

Enligt angiven statistik anmäls skadegörelse i mindre utsträckning i Norrtälje än i Stockholms län i övrigt samt i riket som helhet. Då invånare i Norrtälje har en högre anmälningsbenägenhet än resterande riket, sett i tidigare redovisad statistik i denna lägesbild, anses statistiken tillförlitlig. Detta går även att styrka genom att se till självrapporteringen NTU 2017-2022 av problem med skadegörelse och klotter i egna bostadsområdet där Norrtälje i snitt ligger markant lägre än Stockholms län och övriga riket.

27

Problem i stor utsträckning med skadegörelse i det egna bostadsområdet, enligt NTU 2017–2022. Andel (%) i befolkningen (16–84 år).

	Två år sammanslagna		
	2017/2018	2019/2020	2021/2022
	Skadegörelse	Skadegörelse	Skadegörelse
Norrtälje	4	5	3
Stockholms län	10	9	8
Hela landet	8	8	7

Problem i stor utsträckning med klotter i det egna bostadsområdet, enligt NTU 2017–2022. Andel (%) i befolkningen (16–84 år).

	Två år sammanslagna		
	2017/2018	2019/2020	2021/2022
	Klotter	Klotter	Klotter
Norrtälje	4	3	3
Stockholms län	10	9	8
Hela landet	6	6	5

²⁷ <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16558&report=206553>
<https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>

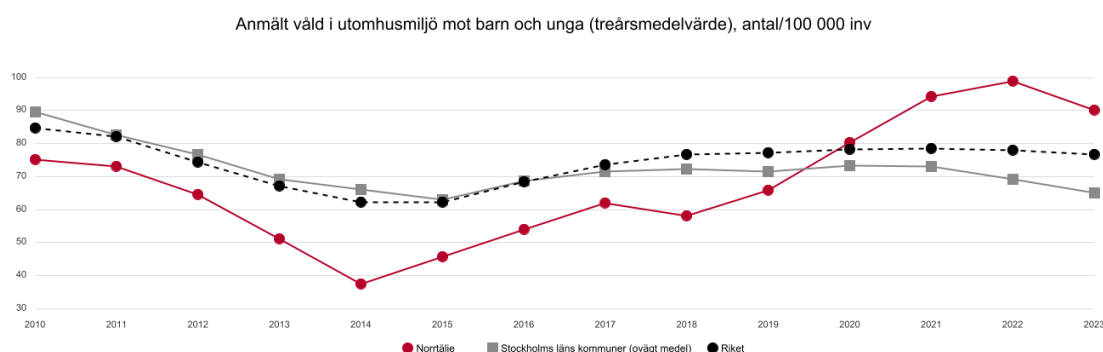
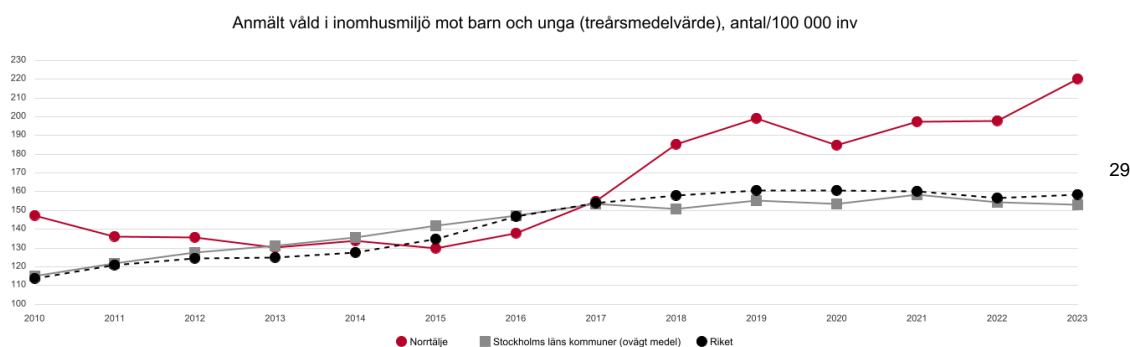
Våld mot barn och unga

Barns våldsutsatthet är ett stort samhällsproblem. Förutom att det leder till lidande i sig, leder våldsutsattheten också till fysisk och psykisk ohälsa bland barn.

Resultaten i en nationell kartläggning, genomförd av Socialstyrelsen 2022 i årskurs 9, visar att vuxnas våld mot barn i Sverige inte har minskat jämfört med den senaste kartläggningen 2016. Vissa former av våld, såsom försummelse och psykiskt våld av en förälder, har till och med ökat.

Barn kan bli utsatta för våld på många olika arenor och av olika förövare. Att bli utsatt av en vuxen i familjen är vanligast. De barn som far mest illa är multiutsatta barn, det vill säga barn som utsätts för flera former av våld till exempel av förälder, i skolan och digitalt. Våld förekommer även mellan unga i deras nära relationer.²⁸

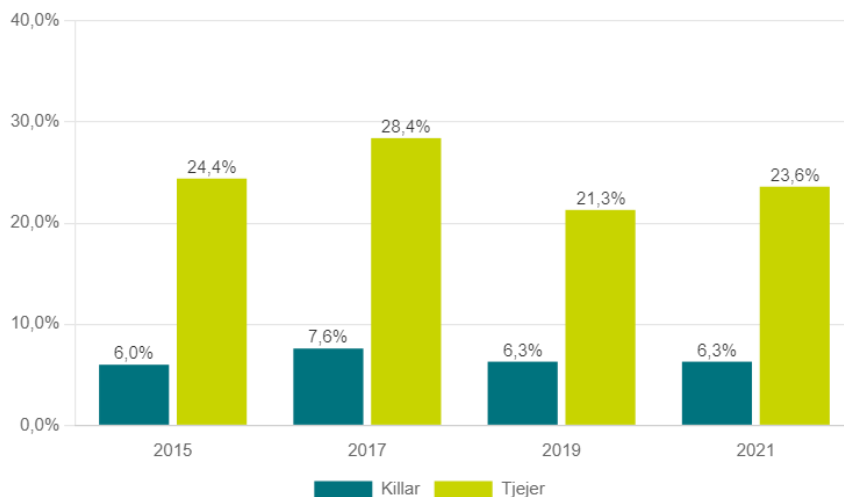
Anmälda brott avseende våld mot barn i utomhusmiljö har minskat i Norrtälje, även statistik från Stockholms län och riket visar på samma nedåtgående trend. Dock har antalet anmälda brott mot barn i hemmet ökat markant i Norrtälje. Norrtäljes statistik skiljer sig från Stockholms län samt riket i detta avseende. För att kunna göra en korrekt analys av statistiken är det viktigt att ta i beaktan det arbete som gjorts av polisen samt kommunen i arbetet mot att motverka våld mot barn. Det handlar till exempel om informationskampanjer direkt riktat till barn i syfte att belysa och öka kunskapen om barns rättigheter och Barnkonventionen.

²⁸ <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/vald-mot-barn/>

²⁹ <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16558&report=206553>

Resultaten från Skolundersökningen om brott 2021, visar att för de killar som utsatts för fysiska sexuella kränkningar har en övervägande majoritet uppgett att händelsen inträffat i skolmiljö (80 procent). Bland de tjejer som uppger att de utsatts för fysiska sexuella kränkningar är det vanligast att brottet skett i skolmiljö (31 procent) följt av i någon annans hem (26 procent) och annan plats (21 procent).³⁰

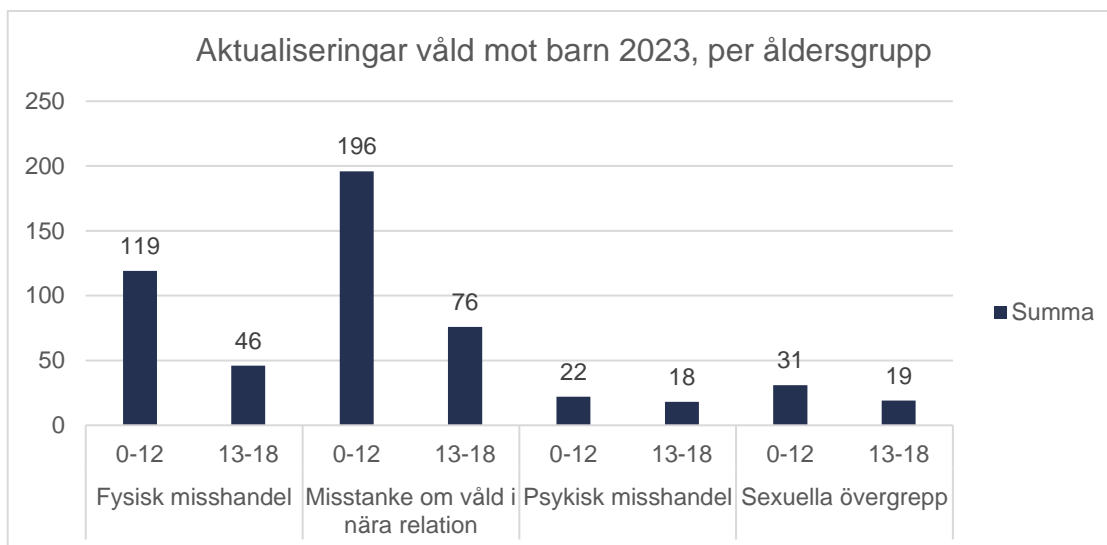
Orosanmälningar, brott mot barn

Socialnämnden har under 2023 arbetat med flera informationsinsatser för att utbilda ett flertal skolor, fritidsgårdar, polis, sjukvården samt andra aktörer i hur anmälningsskyldigheten för barn och unga ser ut, hur de anmäler samt vad de ska anmäla. Vidare har socialnämnden deltagit i föräldramöten och föräldrastödsgrupper och informerat om detta.

Socialnämnden har under 2023 tagit emot över 500 orosanmälningar med misstanke om våld mot barn. Den vanligaste aktualiseringsorsaken var misstanke om våld i nära relation (barnfridsbrott). Majoriteten av dessa anmälningar avsåg barn i ålderskategorin 0-12 år. Under 2023 gjorde socialnämnden 77 polisanmälningar avseende brott mot barn.³¹

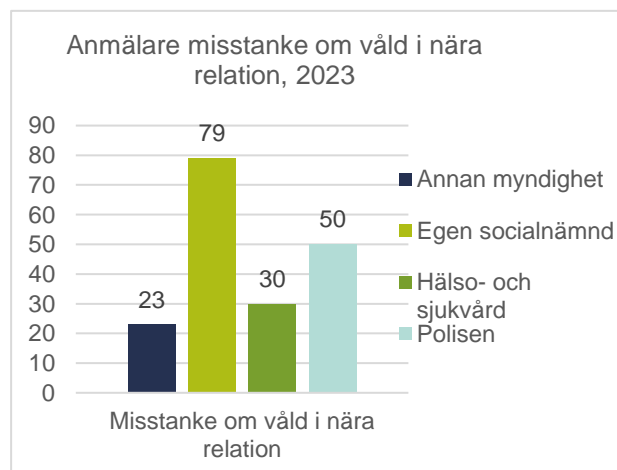
³⁰ Brottsförebyggande rådet, Rapport 2022:5, 2022. Skolundersökningen om brott 2021 -Om utsatthet för och delaktighet i brott

³¹ Lifecare, (socialnämndens verksamhetssystem) Resultat mindre än 10 redovisas ej

Av samtliga orosanmälningar som inkommit under 2023 är polis, egen socialnämnd, barnomsorg/skola och hälso- och sjukvård de tre vanligaste aktörerna som gjort orosanmälningar till socialnämnden.

Vidare visar socialnämndens statistik att antalet anmälningar till nämnden avseende brott mot barn skiljer sig beroende på vilket typ av oro som anmälan avser. Fysisk misshandel anmäls i störst utsträckning av barnomsorg eller skola, medan fysisk misshandel anmäls efter uppmärksammas oro av socialnämnden, följt av polisen.³²

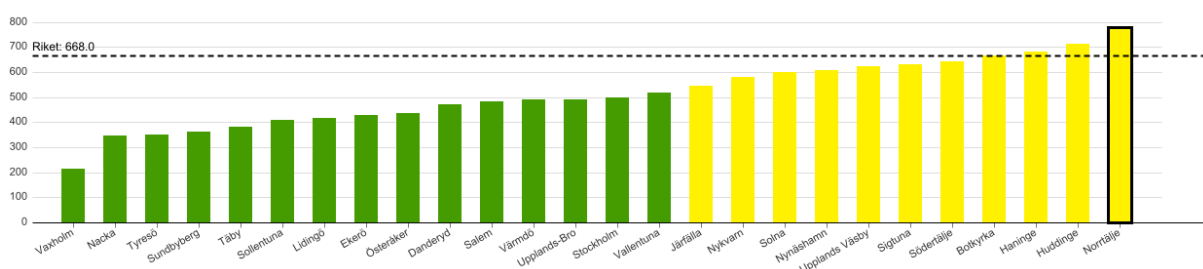
Orosanmälningar som avser psykiskt misshandel och sexuella övergrepp har i majoriteten av fallen uppmärksammas av nämnden själv samt polisen. Antalet anmälningar per aktör överstiger inte tio och redovisas därför inte.

³² Lifecare, (socialnämndens verksamhetssystem)

Trafikbrott

Trafikbrott är en brottskategori vars utfall till stor del styrs av hur stora resurser polisen lagt på att upptäcka brottligheten. Lokalpolisområde Norrtälje har under flera år prioriterat arbetet med att lagföra personer som begår trafikbrott. Under 2022 och 2023 har antalet trafikolyckor med dödlig utgång ökat. Enligt den Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) för åren 2017 – 2022, visar Norrtälje kommuns självuppskattningstal om problem med fortkörning på en något avvikande högre andel än vad som är rapporterat i Stockholms län. Åtgärder för att motverka och förebygga trafikbrott är därför viktigt i det brottsförebyggande arbetet.

Jämförelse: Anmälda trafikbrott (treårsmedelvärde), antal/100 000 inv - (Norrtälje Värde: 777.6, År: 2023)

Problem i stor utsträckning med övrig störande körning i det egna bostadsområdet, enligt NTU 2017–2022. Andel (%) i befolkningen (16–84 år).

	Två år sammanslagna		
	2017/2018	2019/2020	2021/2022
	Störande körning	Störande körning	Störande körning
Norrtälje	14	12	15
	Två år sammanslagna		
	2017/2018	2019/2020	2021/2022
	Störande körning	Störande körning	Störande körning
Stockholms län	13	12	13
Hela landet	12	13	14

Problem i stor utsträckning med fortkörning i det egna bostadsområdet, enligt NTU 2017–2022. Andel (%) i befolkningen (16–84 år).

	Två år sammanslagna		
	2017/2018	2019/2020	2021/2022
	Fortkörning	Fortkörning	Fortkörning
Norrtälje	25	22	19
	Två år sammanslagna		
	2017/2018	2019/2020	2021/2022
	Fortkörning	Fortkörning	Fortkörning
Stockholms län	18	18	16
Hela landet	20	20	19

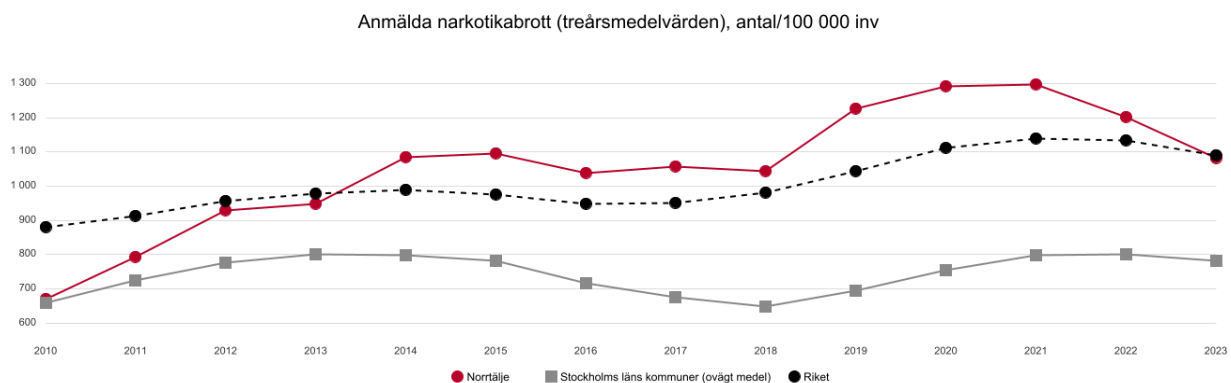
33

³³ <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16558&report=206553>
<https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>

Brottslighet kopplad till alkoholkonsumtion och narkotikabruk

Det synliga alkoholmissbruket i centrala Norrtälje och Rimbo är en faktor som påverkar den upplevda tryggheten negativt. Det finns ett stort mörkertal vad gäller den faktiska användningen av narkotika. Detta då antalet anmälda narkotikabrott speglar hur stora resurser polisen lagt på att upptäcka dem snarare än den faktiska brottsligheten. Det är därför viktigt att komplettera brottsstatistiken med andra informationskällor som indikatorer från NTU eller andra undersökningar som redovisar lokala siffror.

Av polisens årliga kartläggning bedöms det att Norrtälje kommun inte har en öppen drogscen. Där emot är antalet anmälda narkotikabrott i Norrtälje kommun högre per hundra tusen invånare än riket och Stockholms län. Det går att utläsa att Norrtälje har en nedåtgående trend från och med året 2021. Från att åren 2018 – 2021 haft en kraftig ökning i antalet anmälda narkotikabrott är antalet för 2023 nu nere på samma nivå som innan uppgången 2018.

34

Resultatet av en studie genomförd av Brottsförebyggande Rådet 2015 visar på en fortsatt stark koppling mellan berusning och olika typer av våldsbrott. Studien belyser därmed vikten av att ta med alkohol som en faktor när man arbetar brottspreventivt. Det finns en fortsatt stark koppling mellan brott och alkoholpåverkan, både för den som utsätter någon för brott och för den som utsätts. Särskilt stark är den vid misshandel. Resultaten visar på vikten av att förstå vilken betydelse alkohol kan ha i sammanhang då brott begås, och att det bör beaktas när man föreslår förebyggande åtgärder vid bland annat situationell brottsprevention.³⁵

Polisen har i samverkan med Norrtälje kommun upprättat fungerande former för samverkan. Kommunen har startat upp ett ANDTS arbete (förebyggande arbete mot

³⁴ <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16558&report=206553>

³⁵ Brottsförebyggande Rådet, Kortanalys, 2015. Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott

alkohol, narkotika, doping, tobak och spel).

Kommunen har även flera forum för samverkan med civilsamhället i form av överenskommelser om ställningstaganden mot narkotika och andra typer av droger.

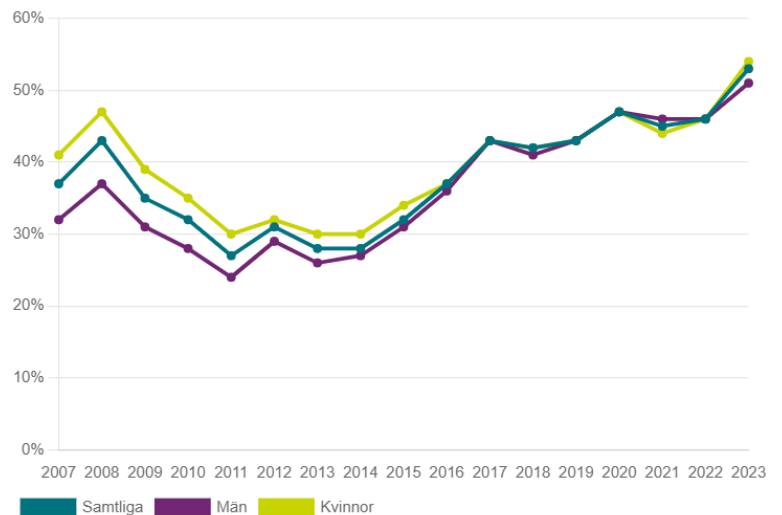
Stöld- och tillgreppsbrott

Vid en kartläggning av antalet anmälda stöld- och tillgreppsbrott samt självuppfattningstalen enligt den Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) avseende oro för stöld- och tillgreppsbrott visar att brottstypen inte är av sådan omfattning i Norrtälje kommun att brottstypen bör anses vara prioriterad. Dock är det viktigt att brottstypen löpande följs upp då brott som bilstölder eller inbrott generellt har stor påverkan på invånares uppfattning av trygghet och oro i sitt bostadsområde eller geografiska område.

Brottsförebyggande arbete

Brottsprevention eller brottsförebyggande åtgärder syftar till att minska, begränsa eller eliminera brottslighet och dess skadeverkningar.

Enligt den Nationella Trygghetsundersökningen genomförd 2023 finns en uppfattning om att brottsutvecklingen i Sverige är ett ökande problem. Det är 53 procent av befolkningen (16–84 år) som i stor utsträckning oroar sig över brottsligheten i samhället 2023, vilket är på en betydligt högre nivå än 2022, då andelen var 46 procent.³⁶

I Norrtälje kommun beskriver 45.3 procent av invånarna 2020 en oro över brottsligheten i samhället. 2022 svarar 46.5 procent att dom har en oro över brottsligheten i samhället.³⁷ Uppfattningen om brottsligheten i kommunen ligger delvis till grund för planeringen av det förebyggande arbetet.

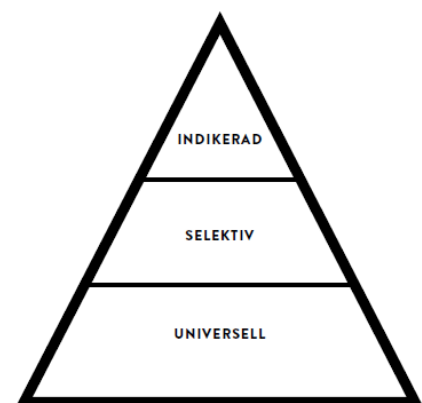
Upplevelsen av otrygghet påverkar kommunens invånare i stor utsträckning. I arbetet för att förebygga upplevd otrygghet och i längden brottslighet behöver ske på flera olika nivåer.

Preventivt arbete kan delas in i tre nivåer:

Universell prevention: Förebyggande åtgärder riktade mot den breda allmänheten eller till en större grupp av människor

Selektiv prevention: Riktade insatser till personer, miljöer eller aktiviteter i riskzon eller som är särskilt sårbara för brottslighet eller utsatthet

Indikerad prevention: Särskilda insatser till personer, miljöer eller aktiviteter med risk för upprepade utsatthet eller återfall i brott

I brottspreventivt arbete krävs en kombination av insatser i de olika nivåerna mot samma företeelse. Det universella breda brottsförebyggande arbetet är essentiellt för

³⁶ Brottsförebyggande Rådet, Rapport 2023:9. Nationella trygghetsundersökningen 2023

Om utsatthet, otrygghet och förtroende

³⁷ <https://www.kolada.se/verktyg/jamforaren/?focus=16558&report=205891>

att förebygga brott i det längre perspektivet och kommunen har, genom till exempel förskola, skola och fritidsgårdar, gentemot främst barn och unga och deras föräldrar, en unik möjlighet att agera innan brott, utsatthet och otrygghet uppstår.

Åtgärder inom ramen för den selektiva och indikerade preventionen är också viktiga för att stävja en pågående utveckling i det korta perspektivet och för att hindra att nya generationer socialiseras in i kriminalitet i det längre perspektivet.³⁸

Fokusområden

Processen för att ta fram åtgärdsplanen

Den nya lagstiftningen ställer krav på att kommunerna bygger sitt brottsförebyggande arbete utifrån en lokal lägesbild och att åtgärder för att stävja den lokala problematiken tas fram. Dessa ska från och med juli 2024 konkretiseras i en åtgärdsplan.

Fokusområden för det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet är en sammanvägning av statistik, trygghetsundersökningar på både regional och lokal nivå, lokal kännedom samt sakkunskap.

I framtagandet av åtgärdsplanen har samtliga förvaltningar involverats och interna behov och processer har beaktats för att åtgärdsplanen ska bli ändamålsenlig och möjlig att implementera i respektive förvaltnings pågående arbete. Åtgärderna som anges i åtgärdsplanen ska integreras i förvaltningarnas brottsförebyggande arbete.

Fyra områden har identifierats, som behöver prioriteras i det förebyggande arbetet för att åstadkomma en positiv utveckling. Unga i riskzon, Förebyggande arbete kring brottsutsatta och våld i nära relation, med extra fokus på barn och unga samt Valfärdsbrott, kriminell ekonomi och otillåten påverkan.

Fokusområdena är gemensamma för hela Norrtälje kommuns geografiska område. Under respektive fokusområde beskrivs kort nuläget och vilka utmaningar kommunen ser samt vilken utveckling som kommunen önskar åstadkomma.

I vissa fall specificeras särskilda utmaningar inom områdena. Under varje fokusområde finns ett antal konkreta åtgärder som kommunen ska genomföra. För varje åtgärd finns en eller flera ansvariga aktörer, förvaltningar och i vissa fall även enheter/avdelningar. Några av åtgärderna är mindre omfattande och genomförs redan av utpekad förvaltning inom ordinarie verksamhet, medan andra åtgärder är mer omfattande och kräver samverkan mellan fler aktörer för att kunna verkställas.

³⁸<https://skr.se/skr/skolakulturfritid/forskolagrundochgymnasieskolakomvux/fullfoljdutbildning/pluginminskarstudiesavbrottenpagymnasiet/trenivaeravforebyggandearbete.19327.html>

Unga i riskzon

Barn och unga är vår framtid och det förebyggande arbetet med både vårdnadshavare och unga är av stor vikt. Norrtälje kommun och polis arbetar gemensamt kring social och situationell prevention där målet är att barn och unga ska ha en utvecklande och trygg uppväxt fri från kriminalitet och missbruk.

Attityder och beteende hos unga har blivit mer gränslösa och normbrytande. Ungdomar begår i större utsträckning olika typer av ordningsstörningar. Det kan exempelvis vara dålig attityd, våld och hot om våld, dåligt språkbruk och utförande av utmaningar som sprids på sociala medier där ungdomar uppmanas, bland annat till att bruka våld mot varandra, skadegörelse i offentlig miljö och på skolor. En del av de problem som kommun och polis möter kopplat till ungdomar ligger inom ramen för föräldraansvaret. Kommunen erbjuder därför föräldraskapsutbildningar samt andra typer av insatser genom Socialtjänsten i syfte att stötta föräldrar till att ta sitt föräldraansvar.

Socialtjänsten arbetar brett med insatser riktade till unga i riskzon. På den selektiva nivån genomförs samverkan mellan socialtjänsten och andra aktörer i kommunen exempelvis när det finns indikationer på att den unge behöver samordnade insatser och stöd. Socialtjänsten beviljar också öppenvårdsinsatser med riktade behandlingar och samtal för att förhindra riskbeteenden hos unga. Insatser erbjuds också genom s.k. påverkanssamtal hos Mini Maria.

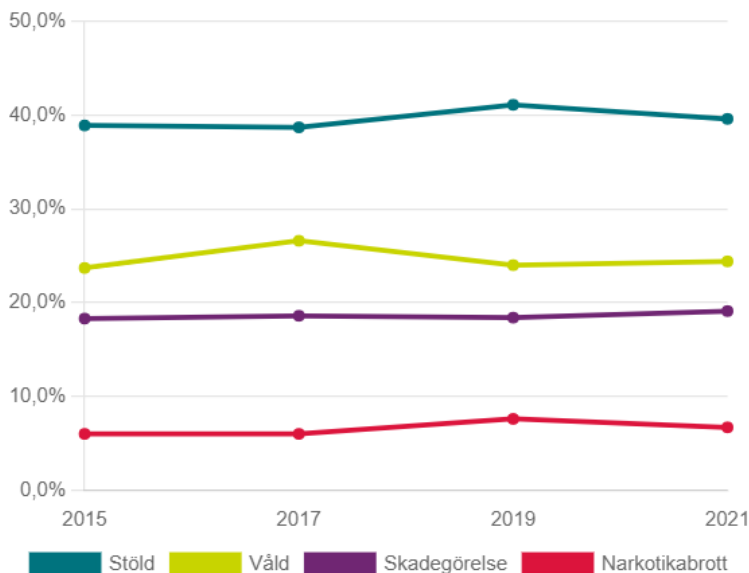
Indikerade insatser som genomförs är exempelvis placeringar av barn och unga i riskzon. En del i utmaningen kring placerade barn och unga är att undvika sammanbrott i familjehem, därför erbjuds familjehemsföräldrarna stöd i form av ABC-samtal för att möjliggöra långsiktighet, trygghet och kontinuitet för den unge. Övriga insatser för att säkerställa goda sociala relationer för unga i riskzon är insatserna kontaktperson eller särskilt kvalificerad kontaktperson. Vidare erbjuds insatser genom verksamheten UNIC för att minska risken för utanförskap och säkerställa sysselsättning, detta genom coachning, stöd i utbildning och vägledning vid psykisk ohälsa. UNIC riktar sig till unga i åldrarna 16-24 år. Universellt riktade insatser som genomförs är bland annat informationsinsatser både till föräldrar vid föräldramöten och information till yrkesverksamma för att tidigt identifiera unga i riskzon.

Ungdomsbrottslighet

Ungdomsbrott är brott som har begåtts av personer under 18 år. Statistiken samt omvärldsbevakning vittnar om att det är allt fler unga misstänkta för olika typer av brott än tidigare. Detta är ett växande problem där unga barn utnyttjas av äldre ungdomar samt vuxna till att begå allt från narkotikabrott till grova våldsbrott.

Hälften (50 procent) av eleverna i årskurs 9, nationellt, uppger att de begått något brott (stöldbrott, våldsbrott, skadegörelse eller narkotikabrott) vid minst ett tillfälle under de senaste tolv månaderna, vilket utgör ungefär samma nivå som under den övriga mätperioden, men något lägre än 2019 (52 procent).³⁹

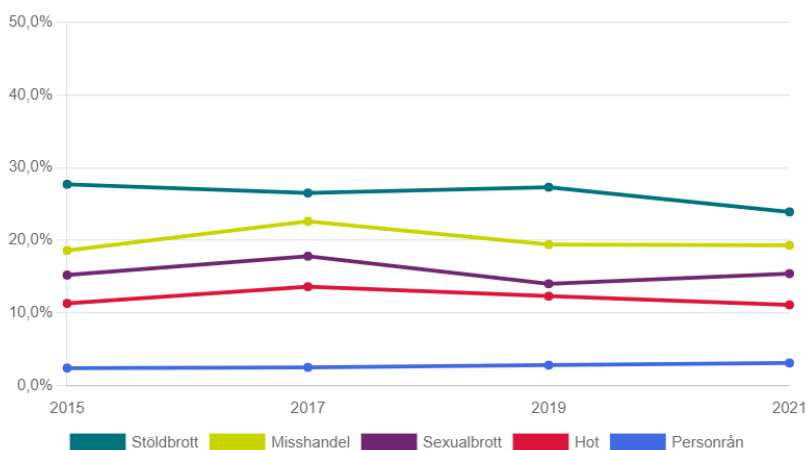
Delaktighet i brott

Resultat från Stockholmsenkäten 2022 i Norrtälje kommun visar att det är en låg andel elever i årskurs 9 och årskurs 2 gymnasiet som uppgett att de har begått någon typ av brott och blivit gripna av polisen. Däremot uppger 28 % i årskurs 9 att de har snattat. Fler pojkar än flickor har begått allvarliga egendomsbrott. I jämförelse med andra kommuner ligger Norrtälje kommun lägre i antal i brottskategorin egendomsbrott. Stockholmsenkäten visar även att andelen pojkar i årskurs 9 som uppger att de klottrat har ökat de senaste två åren, medan andelen flickor ligger på samma nivå som tidigare år.⁴⁰

Skolan är den vanligaste platsen för 15-åringar att bli utsatta för grovt våld enligt BRÅs nationella kartläggning. De senaste 15 åren har det skett en minskning i antalet händelser där våldet varit så pass grovt att någon behövt söka

Utsatta för brott

vård. Både förövare och utsatta för grovt våld i skolan tillhör i hög utsträckning en sårbar grupp. Vilket betyder att det oftast finns annan bakomliggande problematik,

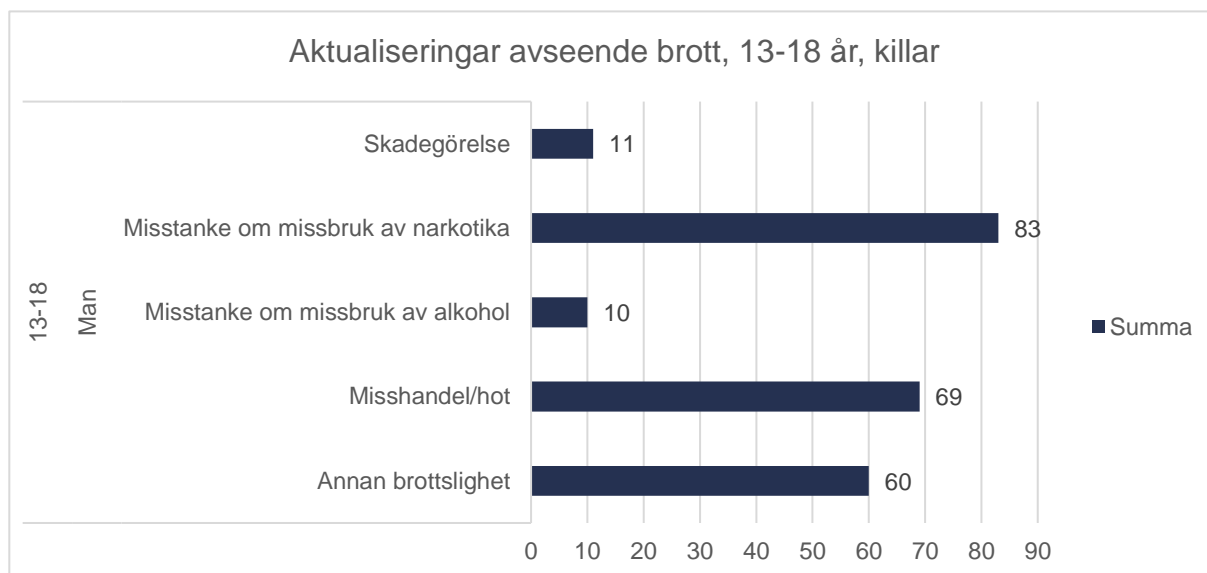
³⁹ BRÅ, 2024, Barn, unga och brott.

⁴⁰ Stockholmsenkäten 2022

det kan innefatta narkotikamissbruk, psykisk ohälsa eller en socioekonomisk sårbarhet. BRÅs kartläggning visar att det grova våldet i skolan inte tycks ha ökat under de senaste 15 åren. Under perioden har andelen elever i årskurs 9 som uppger att de blivit utsatta för grovt våld varierat, men är betydligt lägre idag än på 00-talet. Antalet polisanmälningar har dock ökat.⁴¹

Aktualisering hos socialtjänsten med anledning av brottsmisstanke

Den mest förekommande ålderskategorin som aktualiseras utifrån brottsmisstanke är ungdomar 13–18 år. Under 2023 var det 30 unga i kategorin 0–12 år som aktualiserades utifrån misstanke om misshandel/hot.⁴²

⁴¹ BRÅ, 2024, Barn, unga och brott

⁴² Lifecare (Socialnämndens verksamhetssystem)

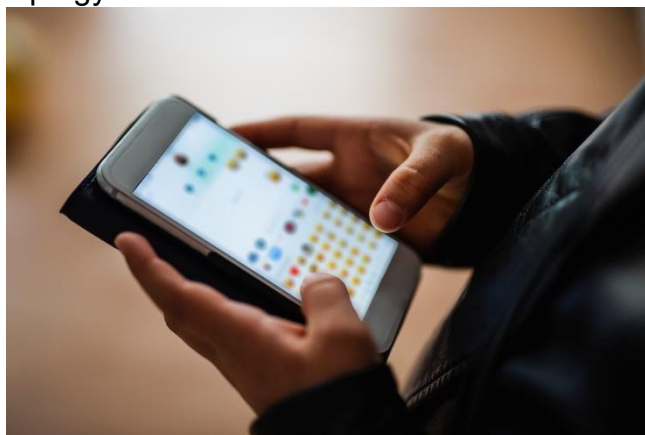
Majoriteten av de inkomna orosanmälningarna med anledning av brottsmisstanke avser killar, samtidigt visar statistiken att misstanke om missbruk av narkotika, misshandel/hot och annan brottslighet är de tre vanligaste brottsmisstankarna för både tjejer och killar.

Stockholmsenkäten genomförd i Norrtälje 2022, visar att flickorna i årskurs 9 uppger att över 30 procent har blivit sexuellt trakasserade minst 1 gång under terminen på nätet eller i det verkliga livet, för flickor på gymnasiet är motsvarande siffra 25 procent.⁴³

Polisen har sen en tid tillbaka sett en ökning av oroande trender på sociala medier och nätet bland ungdomar, men där få barn och unga väljer att anmäla.

Det råder även brist på kunskap hos våra barn och unga kring att det som sker via sociala medier och internet kan vara brottsliga

gärningar. Det är också många barn och unga som skäms över att bli utsatta för till exempel hämndporr eller spridning av nakenbilder. Livet på sociala medier och nätet behöver bli bättre kontrollerat av föräldrar, vuxna och verksamheter som arbetar med barn och unga behöver finnas även på dessa platser.

⁴³ Stockholmsenkäten 2022

Skolan som trygghetsfaktor

De kunskaper och värden som elever utvecklar i skolan och det positiva sammanhang som elever som går i en välfungerande skola blir en del av, är bärande delar i elevernas utveckling till trygga vuxna som värnar den demokratiska rättsstaten och som inte begår brott.

Forskning visar att elever som klarar skolan löper mindre risk att begå brott. Det finns också forskning som pekar på samband mellan olika typer av våld i skolan och elevers skolprestationer, psykiska hälsa och inblandning i kriminalitet på längre sikt. Ur det perspektivet kan värdegrundsarbetet och det systematiska trygghetsskapande arbetet ses som skolans brottsförebyggande arbete på universell nivå i betydelsen att det omfattar alla elever på skolan. Närvaron av trygga vuxna beskrivs också som central av rektorerna, i linje med forskning som visar att unga som lämnat kriminalitet har haft stor hjälp av förtroendefulla relationer till vuxna positiva förebilder som lyssnar, motiverar och ger bekräftelse.⁴⁴

Skolans roll i Åtgärdplanen är därför vital för att undvika att barn och unga i riskzon dras in i kriminella nätverk och begår brott. En fungerande samverkan mellan skola, socialtjänst, andra stödjande kommunala verksamheter och aktörer så som Polis och sjukvård är avgörande. Detta för att kunna uppmärksamma och sätta in adekvata åtgärder vid behov samt i förebyggande syfte.

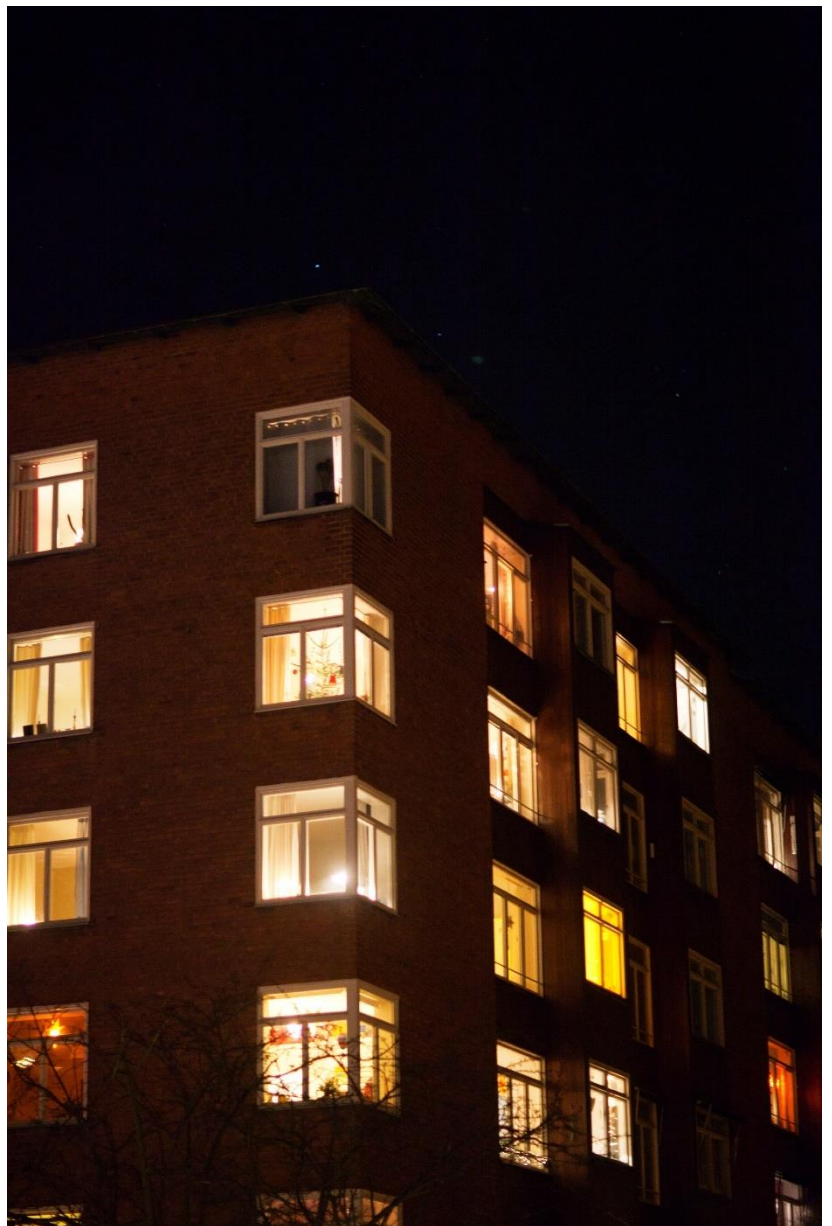
⁴⁴ <https://www.skolverket.se/download/18.1f0934318a67639e3488d/1694683640392/pdf11894.pdf>

Narkotikabruk bland unga

När man jämför Stockholmsenkätens resultat från 2022 med tidigare genomförda lokala enkätundersökningar visar det att andelen elever i årskurs 9 som bor i Norrtälje kommun och som har prövat på narkotika har minskat.

I jämförelse med snittet i Stockholms län ligger Norrtälje lägre gällande andelen elever som testat narkotika. 11 procent av elever i årskurs 9 och 15 procent av eleverna i årskurs två på gymnasiet har testat cannabis. De flesta ungdomar har testat narkotika genom att de har blivit bjudna av en kompis eller köpt av någon de känner.

Debutåldern för att ha testat narkotika i Norrtälje kommun är 14,5 år.⁴⁵

⁴⁵ Stockholmsenkäten 2022

Levnadsvillkor för barn och unga i kommunen/ uppmärksammade tendenser

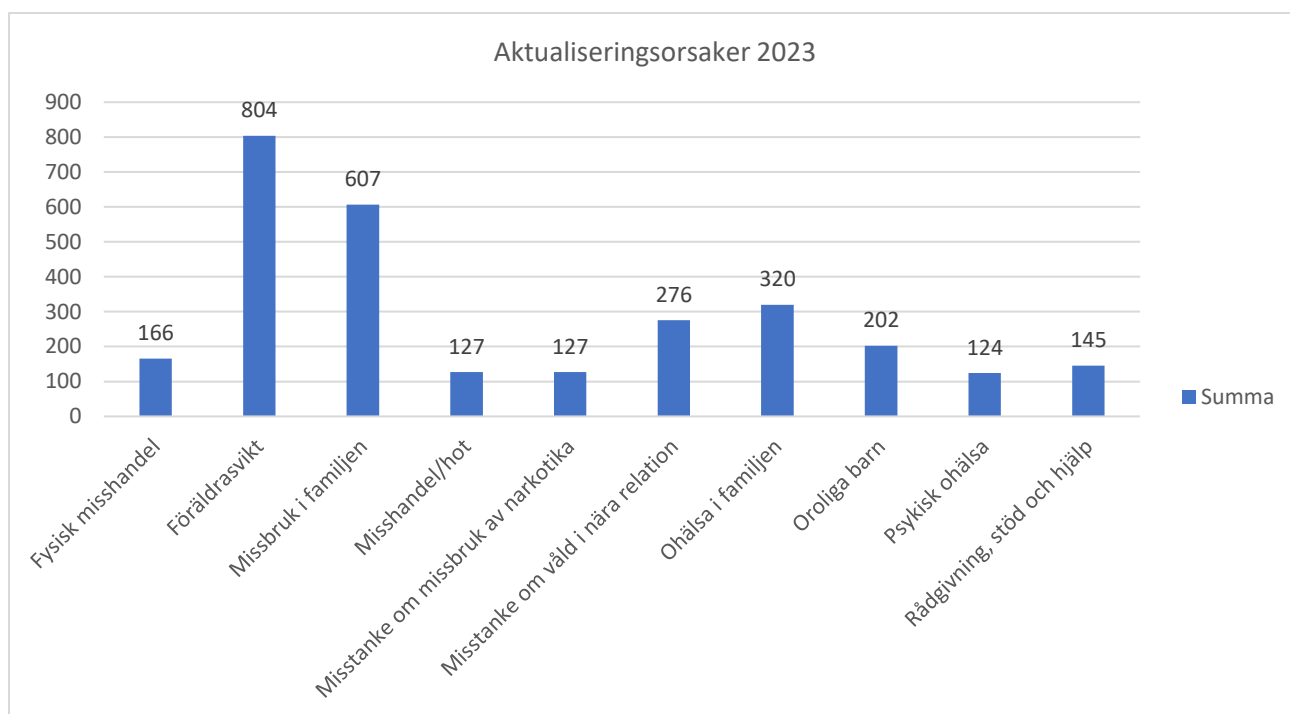
Det finns olika faktorer i uppväxten som påverkar risken att begå brott. Brottsförebyggande rådet beskriver att personer som vuxit upp i låginkomstfamiljer är högre representerade i brottsstatistiken än de som vuxit upp i mer ekonomiskt gynnade förhållanden. Rapporten beskriver vidare att andra riskfaktorer så som föräldrarnas omsorgsförmåga, konflikter i familjen och skolproblem har ett högre samband med brottslighet än socioekonomiska faktorer. Flera familjer med svaga socioekonomiska förutsättningar boende i samma område kan också leda till att riskfaktorer för brottslighet förstärks.⁴⁶

I Boverkets segregationsbarometer sammanställs områdestyper i kommuner efter socioekonomiska förutsättningar. I Norrtälje kommun framkommer det att majoriteten av kommuninvånarna, 54,5%, bor i områden med goda socioekonomiska förutsättningar. Barometern visar också att 10% bor i områden med socioekonomiska utmaningar och 29,1% bor i socioekonomiskt blandade områden och 6,4% som bor i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Norrtälje kommuns socioekonomiska förutsättningar skiljer sig jämfört med grannkommunerna Österåker och Vallentuna där det enligt barometern inte finns områden med socioekonomiska utmaningar.⁴⁷ Barometern avser socioekonomiska nivåer för 2021.

Enligt kommunens *Handlingsplan för psykisk hälsa* är ohälsotalen i Norrtälje bland de högsta i länet, både när det gäller psykiska sjukdomar och syndrom. Vidare har befolkningen generellt lägre utbildning och inkomstnivå än i övriga kommuner i länet, vilket vidare präglar problematiken i de ärenden som inkommer till socialnämnden. Antalet inkomna orosanmälningar till socialtjänsten har under flera års tid ständigt ökat. Socialnämndens uppfattning är att både inflödet av ärenden, allvarlighetsgraden och ärendenas komplexitet ökar. Detta beror dels på att barn och unga själva blir utsatta för våld, dels att de lever i en kontext där våld förekommer mellan närstående som också påverkar barnen negativt. Under 2023 var föräldrasvikt, missbruk i familjen samt ohälsa i familjen de tre vanligaste aktualiseringsorsakerna hos barn och unga.

⁴⁶ Rapport 2023:3, *Socioekonomisk bakgrund och brott*, Brottsförebyggande rådet

⁴⁷ [Norrtälje - Segregationsbarometern \(boverket.se\)](https://www.boverket.se/om-boverket/rapporter-och-statistik/segregationsbarometern), hämtat 2024-04-24

Tabellen visar de 10 mest förekommande aktualiseringsorsakerna 2023.

Källa: Lifecare (socialnämndens verksamhetssystem)

Ärendenas komplexitet och allvarlighetsgrad speglas också i antalet barn som vårdas med stöd av lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Under 2022 och 2023 har antalet beslut om vård enligt LVU ökat.

Förebyggande arbete kring brottsutsatta och våld i nära relation, med extra fokus på barn och unga

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt liv. Arbetet med att motverka våld och säkerställa stöd till våldsutsatta återges i flera nationella strategier, politiska mål och överenskommelser i samverkan. Samtliga påtalar vikten av att kommunerna har ett pågående och aktivt arbete med att motverka våld i nära relation, våld i hemmet och hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringens sjätte jämställdhetspolitiska mål beskriver att *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet*⁴⁸.

Norrtälje kommun och Polisen i Norrtälje har i Medborgarlöftet för 2024 kommit överens om att arbeta för att *Öka medvetenheten kring våld i nära relation och med extra fokus mot ungdomar*.

Norrtälje kommun har även i Mål och Budget för 2024–2025 ett uttalat mål att öka tryggheten i hemmet, med särskilt fokus på våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck vilket skall genomsyra hela kommunens arbete.

Mäns våld mot kvinnor är inte enbart ett allvarligt hot mot kvinnors säkerhet och rättigheter. Det innebär dessutom stora ekonomiska kostnader för samhället, individen och framtida generationer. I utredningen om En nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor (SOU 2015:55) redogörs för flera av dessa studier som visar att mäns våld mot kvinnor, förutom det personliga lidande det orsakar, innebär enorma kostnader för samhället. De uppskattningar som har gjorts indikerar att samhällskostnaderna uppgår till belopp i storleksordningen 5–45 miljarder kronor per år, beroende på vilka faktorer som inkluderas och hur beräkningarna har genomförts. Skillnaderna hänger bl.a. samman med om beräkningarna inkluderar enbart direkta kostnader, såsom sjukvård och rättsväsendets kostnader, eller också indirekta kostnader såsom utebliven arbetsinkomst.⁴⁹

Våldspreventivt arbete

Den nationella strategin Skr. 2016/17:10 betonar vikten av våldsförebyggande arbete och har som första målsättning att få till stånd ett utökat och verkningsfullt arbete som tar sikte både på att förhindra att våld upprepas och på att förebygga att våld alls uppstår.

⁴⁸ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/>

⁴⁹ Regeringens skrivelse 2016/17:10, Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid s.39

Det förebyggande arbetet handlar om att arbeta informativt och kunskapshöjande för att trygga både yrkesverksamma i kommunen och civilsamhället med att uppmärksamma varningssignaler hos barn, unga samt vuxna. Det våldspreventiva arbetet handlar också om att arbeta för att ifrågasätta normer vilka kan bidra till en osund machokultur.

Hittills har samhällets arbete för att motverka våld i nära relation tenderat att hantera våldets konsekvenser genom att erbjuda våldsutsatta och våldsutövare stöd, skydd och behandling. Denna typ av insatser har fokus på att förebygga att våldet upprepas genom individuella insatser och brukar benämnas indikerad våldsprevention. Inom socialförvaltningen arbetar Enheten för mottagning våld i nära relation med särskilt ansvar för enskilda som utsätts för våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är avgörande för den som utsätts för våld i nära relation eller riskerar att utsättas för våld i nära relation att det finns etablerade stödfunktioner i kommunen vilka kan stötta och skydda vid behov. Likväl behöver det finnas etablerade stödfunktioner och kunskapsbaserade metoder för den som utövar våld eller riskerar att utöva våld i nära relation. Detta är en förutsättning för att kunna lämna en relation där det förekommer våld samt är ett lagstiftat krav för kommunerna. Detta stöd är även en förutsättning för att kunna arbeta förebyggande.

Våld i nära relation

I en analys från Brottsförebyggande rådet 2018 framkommer det att nästan var femte ung person i åldrarna 16–24 år uppger att de utsatts för brott av en nuvarande eller tidigare partner. Brotten handlar om systematiska kränkningar och försök att inskränka offrets frihet, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott. Av de tillfrågade tjejerna uppgav 23 procent att de utsatts, motsvarigheten bland killarna var 14 procent.⁵⁰

Kartläggningen för 2023 i Norrtälje kommun visar att det inkommit totalt 278 orosanmälningar enligt 14:1 SoL (barn) gällande våld i hemmet 2023 och 145 stycken ansökningar om stöd utifrån egen utsatthet för våld i nära relation som vuxen 2023. Antalet inkomna orosanmälningar har statistiskt sett minskat från föregående år då siffran låg på 288 orosanmälningar för hela 2022. Vilket tyder på att information och kunskap kring barn och ungas utsatthet behöver fortsätta lyftas mer. Det saknas lokal statistik kring andelen barn och unga vilka är eller varit utsatta för våld i den egna partnerrelationen i Norrtälje kommun. Det finns dock inte något som menar att

⁵⁰ BRÅ, 2018, Brott i nära relationer bland unga

Norrtälje avviker från den nationella statistik som BRÅ tagit fram. Arbetet med att förebygga våld i ungas relationer bör därför utgå från att Norrtälje kommuns problematik går att likställas med framtagen statistik från BRÅ.

Däremot har antalet egna ansökningar för 2023 (145 stycken) om stöd ökat från 2021 om ett antal på 67 och 2022 ett antal på 101. Detta visar på att fler och fler vill ha stöd och hjälp för att lämna en relation där det förekommer våld i nära relation. Detta är en gynnsam utveckling. Utvecklingen behöver följas upp samt utvecklas då utredningen om en ny Socialtjänstlag påtalar vikten av att ha en tillgänglig socialtjänst. Antalet egna ansökningar, utan föregående utredning och beslut, bör därför öka i samband med implementering av den nya lagen.

Tidiga och samordnade insatser

För att förhindra det grova våldet måste samhället agera tidigt och arbeta normbrytande. Det börjar inte med en våldtäkt eller en grov misshandel. Gränserna har över tid förskjutits. Ett förbyggande arbete motverkar förskjutningen. Att identifiera de bakomliggande faktorerna som gör att gränserna suddas ut och skjuts på, det kan till exempel handla om att arbeta motverkande mot sexistiska skämt, maktlekar, nedvärderande ord och normalisering av sexism⁵¹. Flera skolor rapporterar till lägesbilden enligt EST (samordning för trygghet) att det råder en machokultur bland ungdomar och flera beskriver även problem kring normbrytande och gränslösa beteenden, exempelvis i form av våldsutövning och dåligt språkbruk.

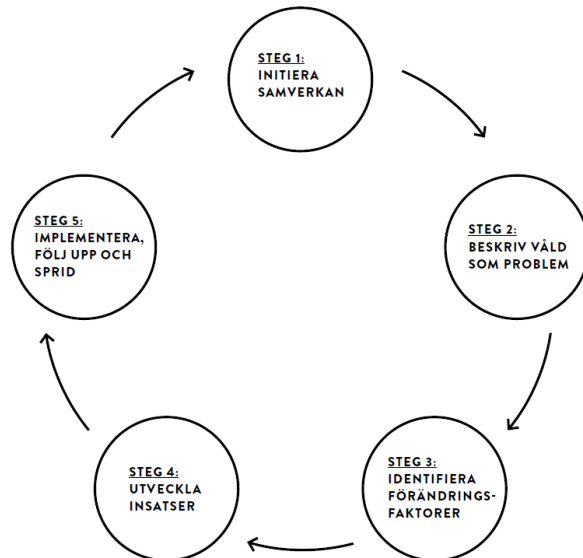
⁵¹ Jämställdhetsmyndigheten, 2020. HANDBOK FÖR VÅLDSFÖREBYGGANDE ARBETE s.57

Norrtälje kommun har idag inte ett systematiskt kommunövergripande arbete med att förebygga och motverka våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Det saknas kommunövergripande styrdokument vilka sedan ska implementeras i kommunens samtliga verksamheter.

Det saknas evidens – och kunskapsbaserade arbetsätt för att stävja en ogynnsam utveckling hos unga vilka kan vara i risk för att utsättas för våld eller utöva våld i en nära relation.

Däremot arbetar flera förvaltningar och verksamheter i kommunen idag aktivt med att uppmärksamma problematiken kring att bli utsatt för våld i nära relation. Detta sker i form av uppsökande verksamhet med informationsspridning och kunskapsökning till yrkesverksamma och kommuninvånare. Detta görs

även med implementerade frågebatterier och rutiner kring att ställa frågor om våld till de klienter verksamheten möter. Det finns även flera inarbetade forum för samverkan mellan kommunala verksamheter och civilsamhället för att öka kunskapen om våld samt säkerställa hänvisning till rätt stöd och hjälp.

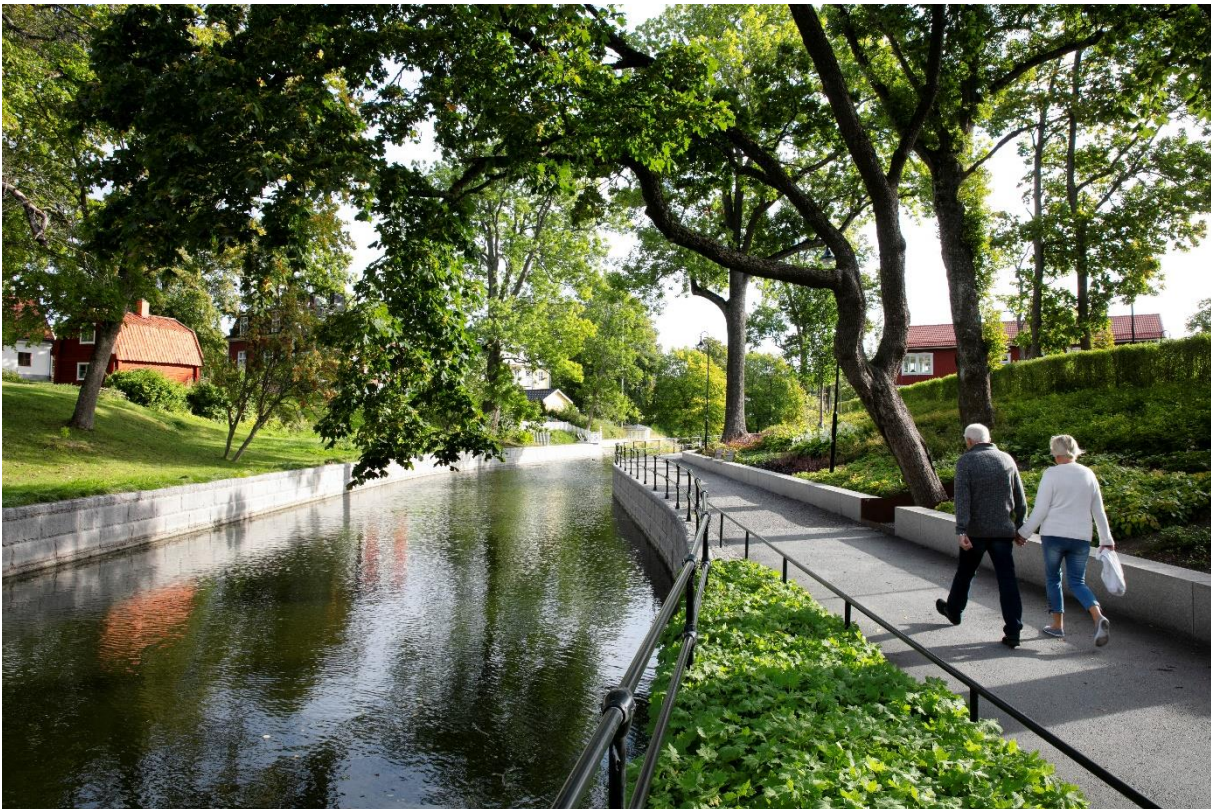

Trygghet i offentlig miljö

Den offentliga miljön har en direkt påverkan på vår trygghet. Genom att arbeta med att skapa hållbara, attraktiva, rena och säkra miljöer samt god trafiksäkerhet ser kommunen till att värna om tryggheten i Norrtälje kommun.

Antalet anmälda brott i offentlig miljö är lägre i relation till andra brottskategorier. Det har skett en minskning av antalet anmälda brott de senaste fyra åren. Vid analys av kategorin hänger de anmälda brotten ofta ihop, det vill säga målsäganden i ett ärende har genererat flera anmälningar.

De flesta händelser vilka är rapporterade inom EST (effektiv samordning för trygghet) är kopplade till Norrtälje stad.

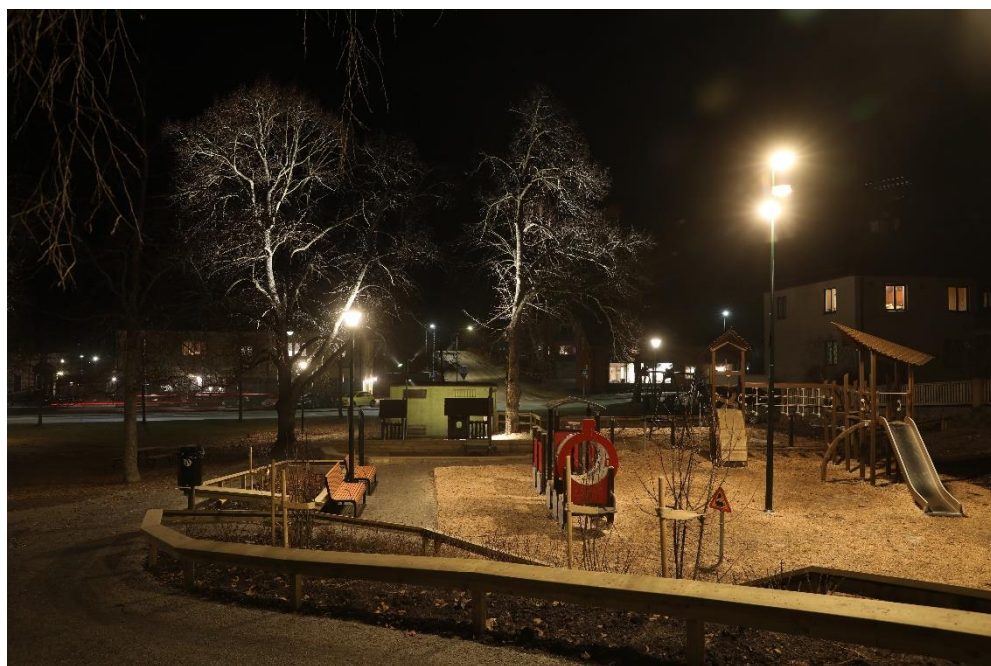
Skadegörelse är den mest förekommande brottskategorin inom arbetet enligt EST (effektiv samordning för trygghet). Med skadegörelsebrott avses brott som regleras i 12 kap. Brottsbalken. Av samtliga anmälda skadegörelsebrott är klotter den största brottstypen, på nationell nivå utgör denna brottskategori cirka 50 procent av de anmälda skadegörelsebrotten.

Kommunen har ett felanmälningssystem till vilket kommunens invånare samt anställda registrerar skadegörelseärenden. Felanmälningssystemet avser

kommunens "tyck-till-appen" samt inkomna felanmälningar till kommunens Kontaktcenter.

Brottsförebyggande rådet har publicerat två internationella metastudier, varav den senaste kom 2021. Studierna undersöker vilken effekt strategisk placering och fungerande gatubelysning har på det brottsförebyggande arbetet. Resultaten som kommer fram i rapporten visar att belysningsåtgärderna sammantaget gett statistiskt signifikanta brottsförebyggande brottsminskningar. Av de 17 studier som ingick i den samlade statistiska analysen såg man i 12 av dem att brottsligheten minskade mer i experimentområdena än i kontrollområdena.

Jämfört med andra platsinriktade åtgärder är metoden inte negativt ingripande, den är mindre socialt exkluderande och mindre utmanande mot människors fri- och rättigheter. De främsta effekterna syns på egendomsbrott, som exempelvis stölder, inbrott och skadegörelse.⁵²

För att öka trygghet och säkerhet nattetid samspelar flera faktorer. Det handlar om såväl fysisk utformning av miljön som god belysning och möjligheten att öka den sociala kontrollen genom att locka fler människor till platsen. Det är viktigt att platsen i sig är utformad så att den är överblickbar. I utformningen av offentliga platser bör man undvika vegetation, hörn och vrår där det går att gömma sig. Det är viktigt att området är lätt att orientera sig i. Med en välplanerad belysning går det att belysa mörka buskpartier och mörka vrår så att det upplevs tryggare. En rätt utformad belysningsgestaltning kan göra området mer överblickbart och göra det lättare att hitta.

Det är dubbelt så många kvinnor som män som känner oro för att utsättas för brott och som därmed undviker platser i kommunen på grund av denna oro.

⁵² BRÅ, 2024, Belysning

Män känner sig mer trygga än kvinnor i sitt bostadsområde under kvällstid. Denna skillnad mellan könen speglas hos andra kommuner i landet, både regionalt och nationellt.⁵³

Även Stockholmsenkäten från 2022 visar att det skiljer sig mellan tjejer och killar i årskurs 9 gällande upplevd trygghet på kvällstid. 84 procent av killarna och 68 procent av tjejerna känner sig ganska till mycket trygga om de går ut ensam sent en kväll i sitt bostadsområde.⁵⁴

Norrtälje kommun har i syfte att ha ett trygghetsökande perspektiv vid planering av gatubelysning samt formgivningen av offentliga miljöer, tagit fram ett Belysningsprogram.⁵⁵

Under 2023 visar kommunal statistik ökade kostnader när det gäller skadegörelse mot kommunala fastigheter som åverkan på glasrutor, lampor, papperskorgar, bänkar och dylikt. En följd av detta är en markant ökning i kostnad för reparation av skadegörelsen. För 2022 redogör kommunens faktiska ekonomiska utfall en kostnad för skadegörelsen mot kommunens egendom med totalt 2 180 833 kronor. För 2023 har kostnaden ökat med cirka en miljon kronor till ett totalbelopp om 3 325 839 kronor.

Polisregion Stockholms trygghetsundersökning visar att den upplevda tryggheten i Norrtälje kommun är fortsatt hög. Invånare på Norrtäljes landsbygd och på de mindre orterna känner sig mer trygga än i Norrtälje stad, samt att det råder stor skillnad mellan män och kvinnors upplevda trygghet.

Fortsatt visar trygghetsundersökningarna att Norrtälje busstation är den plats som flest invånare uppgett att de undviker på grund av oro att utsättas för brott.

Arbete med identifierad Hotspot

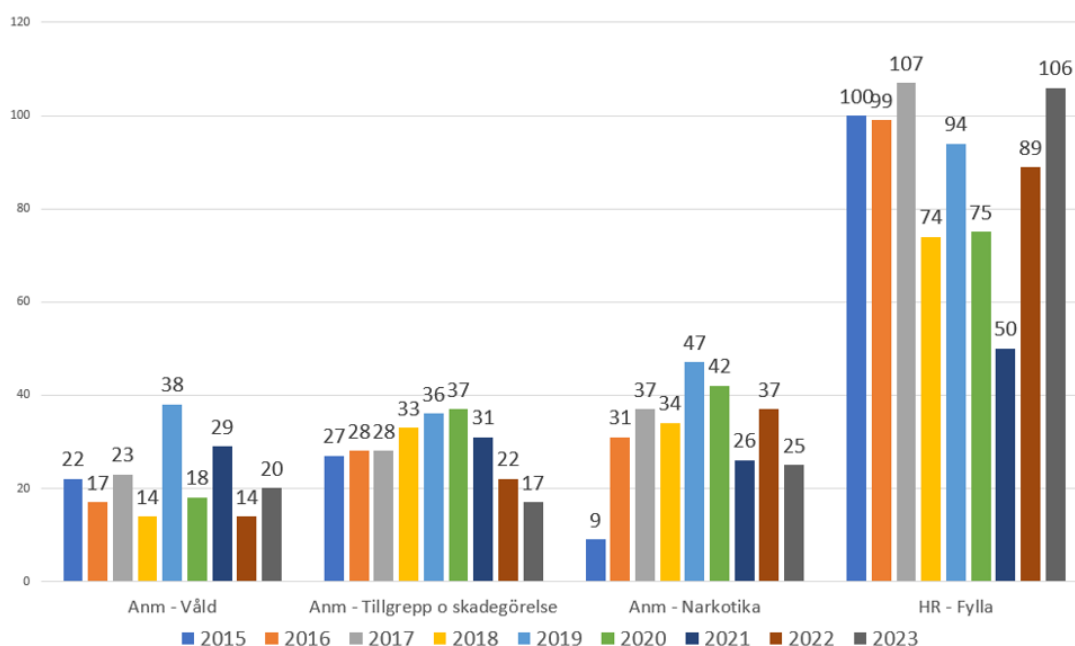
⁵³ Polisen, Region Stockholm, Trygghetsundersökning 2023

⁵⁴ Stockholmsenkäten 2022

⁵⁵ Norrtälje kommun, 2022, Belysningsprogram

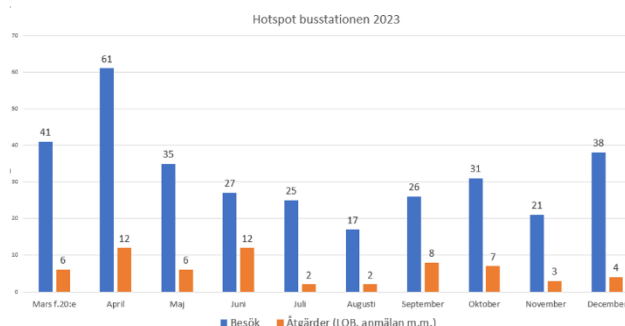
Norrtälje busstation är det området som kommuninvånarna beskriver att dom upplever som otryggast i kommunen. Området har därför prioriterats i det kommunövergripande trygghetsarbetet. Genom att tydligt fokusera på hotspots kan adekvata åtgärder snabbt sättas in för att motverka eskalering. Däremot kan det vid riktade insatser ge en negativ effekt på statistiken. Detta då närvaro av polis och ordningsvakter samt andra åtgärder resulterar i att problematiken uppmärksammas i högre grad.

En anledning till fortsatt upplevd otrygghet på Norrtälje busstation beskrivs av invånare i medborgardialogerna vara gamla händelser vilka lever kvar hos kommuninvånarna. Att det är en plats där ungdomar och missbrukare samlas beskrivs också vara en anledning till att platsen fortsatt upplevs som otrygg.

56

För att motverka den upplevda otryggheten samt kartlägga förekomsten av otrygghetsskapande aktiviteter samt brott ökade polisen under 2023 mängden besök på Norrtälje busstation. Åtgärden resulterade i en tydlig bild av antalet åtgärder under 2023.

⁵⁶ Lokalpolisområde Norrtälje, statistik 2015–2023.

Välfärdsbrott, kriminell ekonomi samt otillåten påverkan

Sveriges kommuner och Regioner, SKR, menar att det i Sveriges kommuner är en ökning av antalet välfärdsbrott utifrån att kommunerna innehar resurser som är intressanta för kriminella aktörer.

Detta är systemhotande då det i förlängningen riskerar att urholka förtroendet för kommun, stat, myndigheter och näringsliv samt att det kan leda till en sämre samhällsservice. Detta påverkar på sikt invånarnas trygghet, säkerhet och hälsa samt att människors tilltro till demokratiska processer och rättssäkerhet minskar.

SKR definierar begreppet välfärdsbrott som när en extern aktör, företag eller privatperson - otillbörligt utnyttjar kommunala medel för egen vinning. Ekonomisk vinning är en av de viktigaste drivkrafterna för organiserad brottslighet.⁵⁷

Illustration: Annefrid Sjöman.

Enligt SOU 2019:59 kostar välfärdsbrotten samhället 18 miljarder kronor årligen. Regeringen menar i ett uttalande att den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar och bidragsbrott från välfärdssystemen 2021 uppgick till ca 14,6 miljarder kronor. Men mörkertalet är stort.

Angrepp på utbetalande system och brottslighet i form av undandragande av skatter och avgifter innebär årligen miljardförluster för staten.⁵⁸

Antalet polisanmälda ärenden från kommunen för denna typ av brottslighet är i dagsläget närmast obefintlig. Åren 2019, 2020 och 2023 anmäldes inga välfärdsbrott. 2021 anmäldes fyra välfärdsbrott och 2022 anmäldes ett välfärdsbrott.⁵⁹

En förstudie genomfördes i Norrtälje kommun av konsultföretaget PwC inom området Välfärdsbrott⁶⁰. I förstudien kan man utläsa att medvetandegraden om välfärdsbrott generellt var hög hos de avdelningar/förvaltningar som deltagit, även om den varierar mellan verksamheter. Det fortsatta arbetet i kommunen är idag inte tydligt strukturerat.

⁵⁷ <https://skr.se/download/18.583b3b0c17e40e303846fdce/1642754384149/7585-953-8.pdf>

⁵⁸ Statens offentliga utredningar, 2019. Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, SOU 2019:59

⁵⁹ Lokalpolisområde Norrtälje, statistik 2019–2013

⁶⁰ Norrtälje kommun, 2023. Förstudie – Kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott

Norrtälje kommunen behöver säkerställa att funktioner vilka har ett samordningsansvar finns för att arbetet med att motverka välfärdsbrottslighet ska bedrivas. Kommunen behöver stärka, intensifiera och utveckla arbetet med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott och otillåten påverkan.

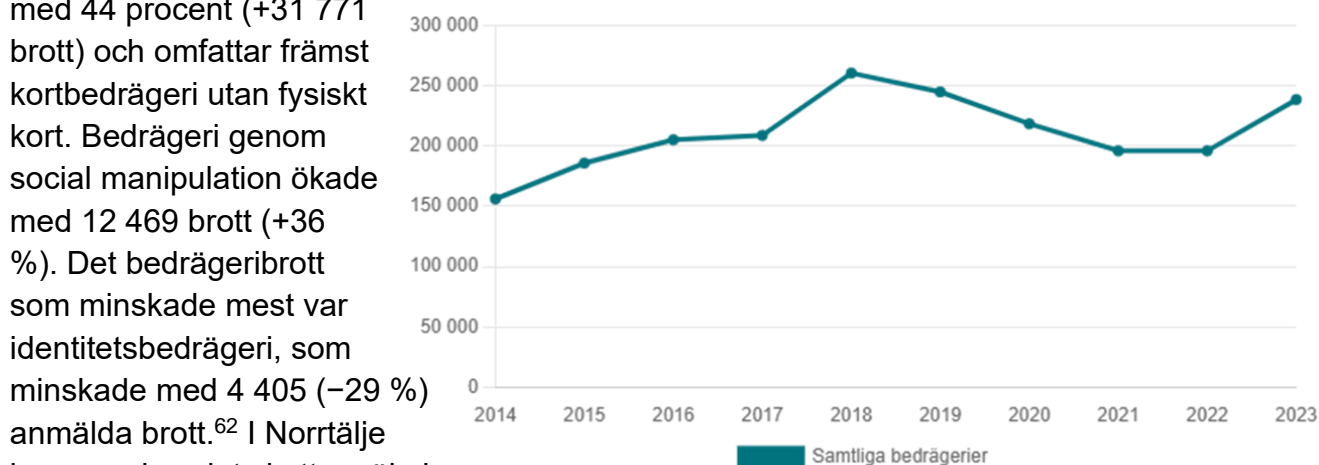
Kommunen behöver upprätta kommunövergripande och nämndspecifika styrdokument om hur kommunen avser att arbeta med frågan om välfärdsbrott.⁶¹

Bedrägeribrott

Brottskategorin bedrägerier rymmer en mängd olika typer av brottslighet såsom id-kapning, faktura- och kortbedrägerier med mera. De anmälda bedrägerierna omfattar stort bortfall på kommunnivå varför det är lämpligt att i stället använda sig av indikatorer från den Nationella Trygghetsundersökningen (NTU) 2022.

Det är viktigt att tänka på att bedrägerier är ett globalt fenomen där gärningspersonen kan vara baserad långt ifrån den egna kommunen. Bedrägeribrott är något en person kan vara utsatt för utan att veta om det. Detta faktum kan påverka utfallet och bör beaktas när statistik för bedrägeribrott ska tolkas.

Under 2023 anmäldes 238 371 bedrägeribrott i Sverige, vilket var en ökning med 22 procent (+42 442 brott) jämfört med 2022. De bedrägeribrott som ökade mest var kortbedrägerier och bedrägerier genom social manipulation. Kortbedrägeri ökade med 44 procent (+31 771 brott) och omfattar främst kortbedrägeri utan fysiskt kort. Bedrägeri genom social manipulation ökade med 12 469 brott (+36 %). Det bedrägeribrott som minskade mest var identitetsbedrägeri, som minskade med 4 405 (-29 %) anmälda brott.⁶² I Norrtälje kommun har det skett en ökning av polisanmälda bedrägerier där åldringsbrotten sticker ut, men både företagare och andra invånare har drabbats.

⁶¹ Norrtälje kommun, 2023. Förstudie – Kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott

⁶² BRÅ, 2022–2024, Bedrägerier och ekobrott

Den Nationella Trygghetsundersökningen redogör för att Norrtälje kommuns invånare självrappporterade en utsatthet för försäljningsbedrägerier om 4,7 procent 2017/2018 och om 5,2 procent 2021/2022. Det rapporteras alltså en ökad andel försäljningsbedrägerier över tid, dock framgår det att Norrtälje följer den nationella trenden. Samma ökning ses i Stockholms län i sin helhet. Däremot ser man en minskning i antalet självrappporterade kredit- och kortbedrägerier. Detta kan härledas till de stora kommunikations och informationssatsningar vilka genomförs nationellt.⁶³

⁶³ <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>

Slutsats

Sammanfattningsvis visar lägesbilden att Norrtälje upplevs som en trygg och lugn kommun. Däremot visar statistiken att antalet våldsbrott, narkotikabrott, trafikbrott samt våld i nära relation och våld mot barn och unga att Norrtälje sticker ut. Mängden anmälda brott i dessa brottskategorier är högre i Norrtälje kommun än i resten av riket. Detta behöver kartläggas och analyseras vidare. En fullständig orsaksanalys behöver genomföras avseende varje brottskategori.

Det har gjorts flera satsningar för att minska narkotikaanvändningen samt öka tryggheten de senaste åren i Norrtälje kommun. Resultatet av detta har troligtvis bidragit till att fler brott anmälts samt att fler brott upptäckts.

Den nära samverkan mellan kommun och polis som finns idag, samt att det finns ett stort antal poliser med god lokal kännedom. Kan ha stor påverkan på upplevelsen av tillgänglighet och identifikation av behov av åtgärder. Polisen beskriver att god lokal kännedom och samverkan med kommuninvånare underlättar för kommuninvånare att polisanmäla.

Kommunens fleråriga arbete med förebyggande och främjande insatser bidrar till att brott och otrygghet synliggörs i större utsträckning. Hur detta påverkar kommuninvånarnas upplevelse av otrygghet bör tas i beaktande innan uppstart av framtida förebyggande och främjande insatser.

Inom ramen för nya Socialtjänstlagen pågår just nu ett samverkansarbete mellan Socialförvaltningen, Kommunalförbundet Sjukvård och Omsorg och Kommunstyrelsen. Arbetet inför omställningen till den nya Socialtjänstlagen sker parallellt med implementeringen av den Kommunala Brottsförebyggande lagen. Dessa två arbetsprocesser behöver över tid samordnas.

En annan viktig parameter är det faktum att kommunen har ett begränsat ansvar när det kommer till det brottsförebyggande arbetet. Kommunen kan genom att arbeta med situationell prevention minska risken för att personer ska begå brott i kommunen. Kommunen kan även via utbildning- och kunskapssatsningar öka medvetenheten hos kommuninvånarna om hur man skyddar sig mot brott. Att erbjuda tidiga insatser till barn och unga vilka riskerar att utveckla ett kriminellt beteende är även det att arbeta brottsförebyggande.

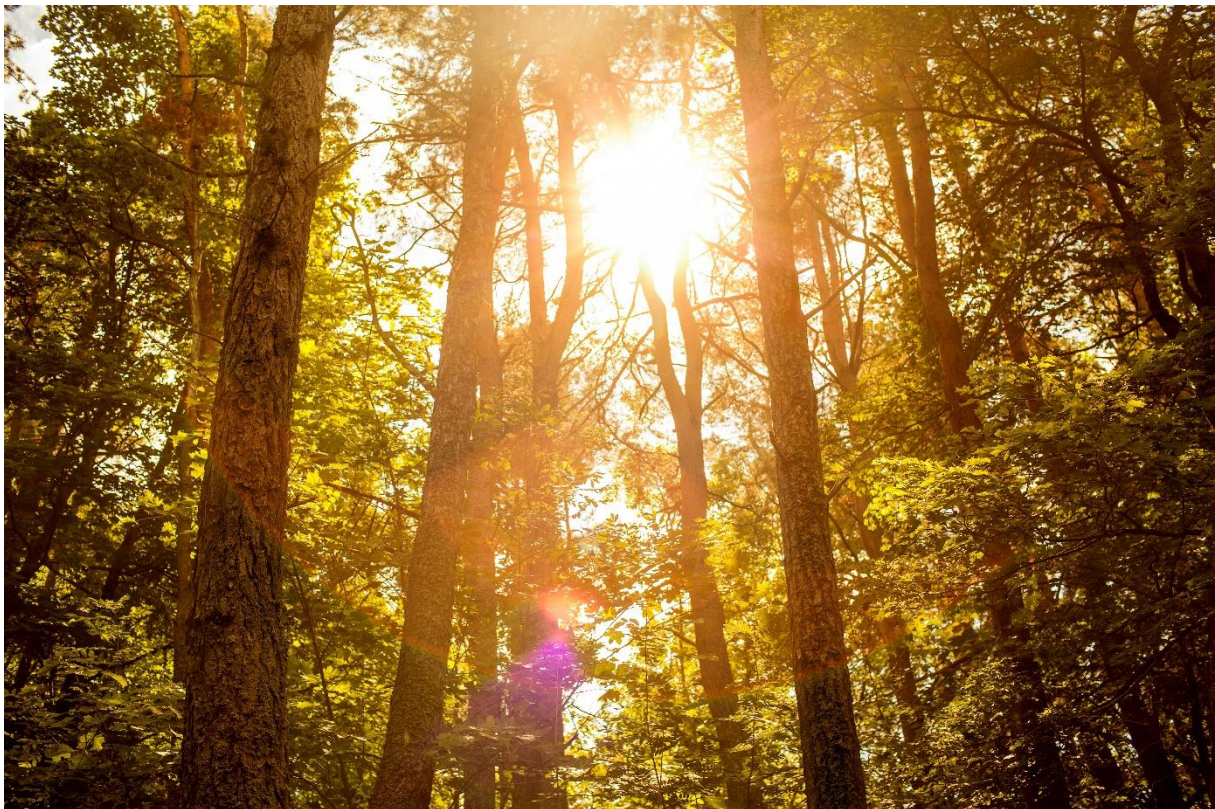
Ansvar och möjligheten att arbeta bekämpande och motverka den grövre brottsligheten är uteslutande Polismyndighetens ansvar. Polisens mål är att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. Utöver akuta uppdrag och utredningsverksamhet handlar en stor del av polisens uppgifter om

brottsförebyggande arbete.⁶⁴ Detta sker i samverkan med kommunen och lokalsamhället.

Kommunen behöver arbeta löpande med att identifiera risk- och skyddsfaktorer inom framtagna fokusområden. Arbetet med dessa behöver utvecklas för att kommunen skall fortsätta upplevas som en trygg och säker kommun på lång sikt.

Enkätundersökningar om trygghet visar att det inte alltid finns en tydlig koppling mellan antalet anmälda brott och känslan av otrygghet. Ett exempel på detta är den stora differensen mellan anmälda brott och oron för att utsättas för våldsbrott.

I arbetet med revidering samt utvärderingen av kommunens lägesbild för åren 2024 - 2026 behöver analysen utvecklas. I Regeringens proposition om Kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbetet beskrivs kravet på analys och att bedömningar ska göras av varför den brottslighet som identifierats i kartläggningen förekommer.⁶⁵

Analysen ska därmed ta sikte framför allt på att identifiera bakomliggande orsaker till och förutsättningar för den brottslighet som kartläggningens resultat visar. Den kan även avse en närmare bedömning av de konsekvenser som identifierats, till exempel vilka ytterligare faktorer som har betydelse för den otrygghet som eventuellt konstaterats.

Vidare behöver det vid revidering av denna lägesbild genomföras en omfattande orsaksanalys där kommunens socioekonomiska förutsättningar kartläggs. Vid

⁶⁴ <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/brottsforebyggande-arbete/>

⁶⁵ Regeringens proposition 2022/23:43 Kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

jämförelse med andra kommuner och regioner behöver andra faktorer än närliggande principen beaktas. Detta då Norrtälje kan ha fler likheter med kommuner på andra platser i landet.

Denna lägesbild ligger till grund för den åtgärdsplan som tagits fram där fokusområden kopplas till mål och aktiviteter.

Den största förebyggande effekten oavsett område uppnås om små insatser riktas mot hela befolkningen jämfört med stora insatser mot ett fåtal i högriskgrupperna, vilket brukar kallas för preventionsparadoxen⁶⁶.

⁶⁶ Sveriges kommuner och Regioner, 2021. För ett motståndskraftigt samhälle